

Hra jako prostředek při rozvíjení sociálních kompetencí dětí v mateřské škole

Eliška Kudlíková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eliška Kudlíková**
Osobní číslo: **H11018**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Hra jako prostředek při rozvíjení sociálních kompetencí dětí v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury, která se zabývá hrou a kompetencemi dítěte předškolního věku.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti hry dítěte předškolního věku.

Příprava metodiky empirické části a stanovení cíle herního programu.

Realizace herního programu.

Zpracování a vyhodnocení získaných informací, včetně jejich interpretace.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Hry v mateřské škole v teorii a praxi. Praha, Grada Publishing, 2005. ISBN: 80-247-0852-3.

OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika II. Hra (cesta k poznání předškolního dítěte). Liberec: Technická univerzita, 2004. ISBN 80-7083-786-1.

PODHÁJECKÁ, Mária a kol. Edukačnými hrami poznávame svet. Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity, 2006. ISBN: 80-8068-514-2.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004. ISBN 80-870-0000-5.

SVOBODOVÁ, Eva. Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Roman Božik
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

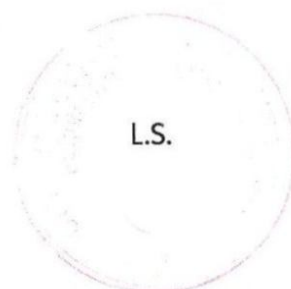
23. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.2.2014

Eliška

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Hlavním tématem bakalářské práce je hra jako prostředek při rozvíjení sociálních kompetencí u dětí předškolního věku. Tato práce se dělí na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zaměřuji na vymezení definice hry, také zde uvádím znaky hry, její členění a význam hry pro dítě. Dále se zde zabývám klíčovými a sociálními kompetencemi a socializací dítěte předškolního věku. V praktické části bakalářské práce uvádím herní program, který je zaměřen na rozvoj sociálních kompetencí, konkrétně na rozvoj spolupráce u dětí předškolního věku, pomocí hry.

Klíčová slova: hra, mateřská škola, předškolní věk, dítě, sociální kompetence, socializace

ABSTRACT

The main topic of this Bachelor Thesis is game as a means to develop social competencies of preschool children. The Thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part describes definition of game, characteristics of game, its structure and meaning of game for child. Next I deal with key and social competencies of preschool child. In the practical part I present a game program which is focused on developing of social competences specifically on developing of cooperation.

Keywords: game, kindergarten, preschool age, child, social competence, socialization

Poděkování:

Děkuji paní ředitelce, učitelkám a převážně dětem z mateřské školy za umožnění a pomoc při realizaci herního programu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 HRA	12
1.1 HRA DĚTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	14
1.1.1 Volná hra	14
1.1.2 Organizovaná (iniciovaná) hra	15
1.1.3 Didaktická hra	16
1.2 ZNAKY HRY	17
1.3 ČLENĚNÍ HER	18
1.4 VÝZNAM HRY	19
1.5 VÝVOJ HRY	20
1.5.1 Dle věku člověka	20
1.5.1.1 Hra kojenců	21
1.5.1.2 Hra batolat	21
1.5.1.3 Hra předškolního věku	22
1.5.2 Dle sociálního vývoje dítěte	22
1.5.2.1 Samostatná hra	22
1.5.2.2 Paralelní hra	22
1.5.2.3 Sdružující hra	23
1.5.2.4 Kooperativní hra	23
2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE	24
2.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE V RVP PV	25
2.2 SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ KOMPETENCE V RVP PV	26
3 SOCIALIZACE DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	27
3.1 SOCIÁLNÍ INTERAKCE	29
3.1.1 Spolupráce	30
3.2 SOCIÁLNÍ VÝVOJ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 HERNÍ PROGRAM	34
4.1 CHARAKTERISTIKA VYBRANÉ MŠ	36
4.1.1 Charakteristika dětí	37
4.2 HRY	37
4.2.1 1. Hra: Stavění komínu	38
4.2.2 2. Hra: Hra na želvy	40
4.2.3 3. Hra: Taneční soutěž	41
4.2.4 4. Hra: Hadí hoňka	43
4.2.5 5. Hra: Skládání obrázku	44
4.2.6 6. Hra: Hra s padákem	47
4.2.7 7. Hra: Hra na přetahovanou	49
4.2.8 8. Hra: Hra na zedníka	50
4.2.9 9. Hra: Sněhová koulovačka	52
4.2.10 10. Hra: Hra na raky	55
4.2.11 11. Hra: Štafeta se lžící	57

4.2.12	12. Hra: Zamotaný uzel	59
4.2.13	13. Hra: Oblékání	60
4.2.14	14. Hra: Přecházení přes bažinu	61
4.2.15	15. Hra: Hra na malíře	62
5	ZHODNOCENÍ HERNÍHO PROGRAMU AUTORKOU.....	65
5.1	ZHODNOCENÍ HERNÍHO PROGRAMU DĚTMI	66
5.2	HODNOCENÍ PROGRAMU ZE STRANY PEDAGOGA V MŠ.....	67
	ZÁVĚR.....	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	72
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

V teoretické části této bakalářské práce je věnována převážná část teorii o hře dítěte předškolního věku. Nejdříve je důležité si vymezit tento pojem. V mnoha publikacích můžeme najít různé definice hry a také každý autor na hru nahlíží svým způsobem. Hra k dítěti neodmyslitelně patří a nelze ji od dětství oddělit. Každé dítě je šťastné, když si může hrát a hra je mu dopřávána, a proto bychom neměli hře přikládat lehkou váhu a dítěti ji odírat. Dítě se skrze hru učí novým dovednostem a schopnostem. Skrze hru si také nacvičuje a přehrává situace, se kterými se v životě dítě setkává a lépe jim tak porozumí.

Tak, jak se po celý život vyvíjí člověk, tak se vyvíjí i hra dítěte, ale také i dospělého, protože můžeme říct, že dítě není jediné, které si hraje. I dospělí lidé si často hrají, ale hry v tomto věku již vypadají jinak. Můžou mít podobu počítačových her nebo také venkovních her v podobě geocachingu či paintballu. I pro dospělé má hra velký význam. Je to způsob odpočinku či relaxace po práci, navození jiných myšlenek a také je to způsob, jak si vyplnit svůj volný čas. Můžeme tedy říct, že hra má velký význam v jakémkoli věku a neměli bychom na ni zapomínat.

Jak už jsme zmínili výše, skrze hru se dítě učí mnoha dovednostem a schopnostem, a proto je také pro předškolního pedagoga důležité znát klíčové kompetence, které jsou uvedeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Klíčové kompetence jsou definovány různými způsoby, a proto jsme věnovaly druhou kapitolu vymezení pojmu klíčové kompetence. Klíčové kompetence jsou v RVP PV rozděleny do pěti okruzích. Konkrétně to jsou kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální a poslední jsou kompetence činnostní a občanské.

Více se budeme věnovat sociálním kompetencím, a proto také věnujeme třetí kapitolu socializaci dítěte předškolního věku. Postupné začleňování se do společnosti je pro život člověka velmi důležité, a proto je nezbytné, aby se socializace u dítěte podporovala už i v mateřské škole. Hra a socializace dítěte má mnoho společného, protože hra je důležitým prvkem v socializaci dítěte předškolního věku, takže ji v tomto procesu nelze opomenout.

Praktická část bakalářské práce je proto věnována návrhu a realizaci herního programu, který je zaměřen na rozvoj sociálních kompetencí, konkrétně na schopnost spolupráce. Vycházíme z dílčí části sociálních kompetencí uvedených v RVP PV. Schopnost spolupracovat s lidmi a okolím je velmi důležitá, jak pro náš osobní život, tak pro život profesní.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HRA

Hra je v mateřské škole základní metoda, kterou využívá snad každý pedagog v předškolním vzdělávání. Pojem hra společně s pojmem dítě v předškolním věku tvoří neodmyslitelnou dvojici, která k sobě patří. Dítě, ať už je v jakémkoli věku, je šťastné, když si může hrát a dopřává se mu dostatek prostoru a času pro hru. Dítě se většinou do hry nemusí nutit. Je to pro něho přirozená a většinou oblíbená činnost. Hra má u dítěte po celý jeho vývoj různé podoby a vývoj. Tak jak se vyvíjí dítě, tak se vyvíjí i jeho hra.

Pro dítě v předškolním věku je hra tou nejpřirozenější a nejčastější činností. Hra má mnoho funkcí. Hra dítěti přináší uspokojení, hrou také získává zkušenosti a hrou se učí. Ve hře si přehrává situace, kterým nerozumí, hra mu pomáhá zapomenout na problémy, nebo naopak se s některými vyrovnat. Hra dítě také okouzluje, upoutává a fascinuje. (Svobodová, 2010)

Díky hře se dítě začíná orientovat ve svém nejbližším okolí a poznává nové věci. Hra předškolního dítěte souvisí také s rozvojem motoriky, s rozvojem kognitivních funkcí a s rozvojem a naplňováním sociálních vztahů. (Podhájecká, 2006)

Dítě si nehraje vědomě proto, aby se něco naučilo, aby si vyzkoušelo určité role, ale činí to, protože ho to zajímá, těší a chce něco konkrétního prozkoumat a teprve následně se prostřednictvím hry něco naučí nebo získá zkušenosti. (Koťátková, 2005)

Jako jeden z prvních osobností, kdo si uvědomoval praktickou cenu hry, bývá uváděn Platón. Platón totiž ve svých „Zákonech“ uvádí také i praktické rady, jakým způsobem už u malých dětí hru povzbuzovat. Až na pár výjimek, jako je Komenský, Rousseau nebo Froebel, se vlastně teoretické úvahy o hře a její podstatě objevují až v 19. století. (Opravilová, 2004)

Nejnámější teorií hry, která je již dnes překonána je **teorie přebytečné energie**, jejímž autorem je anglický filozof Herbert Spencer. Východiskem byla jeho pozorování zvířecích mláďat, která srovnával s dětmi. Hrou se také zabýval americký profesor psychologie a pedagogiky Stanley Hall, který vyvodil svou **rekapitulační teorii hry**. Vycházel z Darwinovi evoluční teorie a podle něj vlastně dítě „kopíruje“ celý vývoj lidstva. Další významnou teorií je **teorie přípravy na život**, jejímž autorem je německý filozof Karl Gross. Tvrdil, že hrou se všechna mláďata připravují na život, učí se dovednostem, které budou potřebovat v dospělosti. Podle Grosse je tedy hra protikladem vážných činností, ale zároveň plní funkci přípravy pro jejich vykonávání. (Horká, Syslová, 2011)

Poněkud dál v pochopení významu hry byl začátkem 20. století Sigmund Freud. Freud viděl ve hře možnost, jak proniknout do hlubinných stránek osobnosti, poznat její přání a zaměření. Hru například využil i jako metodu při léčení duševních nemocí. Freud také předpokládal, že do hry dítěte se zprostředkovaně nebo přímo v symbolických činnostech promítají přání nebo konflikty. Dnes ale z celé jeho teorie přetrvává především takový názor, že podnětem ke hře je u dítěte snaha vyrovnat se s nějakou událostí, kterou prožilo. Dále se teorií hry zabýval ženevský psycholog Jean Piaget, který hru dítěte spojuje s jeho intelektuálním vývojem a vysvětluje ji právě procesy asimilace a akomodace. Asimilace je podle Piageta proces, kterým jedinec mění a přizpůsobuje zvnějšku přijímané informace. Akomodace je naopak proces, kdy se jedinec sám přizpůsobuje vnějšímu světu. Tyto procesy by tedy měly být stále v rovnováze, protože když převládá proces akomodace, dochází k nápodobě, a když naopak převládá proces asimilace, dochází ke hře. (Opravilová, 2004)

Teorií hry se zabývá i řada českých či slovenských autorů. Např. pan Průcha ve svém pedagogickém slovníku hru definuje takto: „*Hra je forma činností, která se liší od práce i od učení. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický* (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 75).“ Dle Průchy se člověk zabývá hrou po celý svůj život, avšak v předškolním věku má hra své specifické postavení.

Jeden z nejvýznamnějších pedagogů Jan Amos Komenský ve svém Informatoriu školy mateřské zdůrazňuje hru jako nezbytnou součást dětského života. Životní zkušenost dítěte, zpočátku vázaná především na jeho smyslové poznání, je uplatňována a rozvíjena ve hře. Hru Komenský považoval za stejně důležitou jako třeba výživu a spánek. Hra je pro něho činností, kde dítě nabývá zkušenosti nejbohatěji a nejpřirozeněji. Zdůrazňuje její význam pro pobavení, k rozvoji smyslů, myšlení a také k obohacení znalostí. V napodobování činností dospělých dokonce spatřoval přípravu na budoucí vykonávání těchto činností. K tomu mají sloužit speciálně vyrobené předměty určené dětem, aby byla zajištěna jejich bezpečnost při hře (Komenský, 1964)

Jednotná definice pojmu hra neexistuje, každý autor si ji vykládá svým způsobem a nahlíží na ni jinak. Samotný pojem hra je velmi široký a nedá se jednoznačně vymezit. Stejně tak se různí i teorie a klasifikace hry. Na základě těchto různých pohledů na hru můžeme pojmenovat určité znaky, které dělají hru hrou a odlišují ji od jiných činností, jako je např. práce nebo učení.

1.1 Hra dětí v mateřské škole

Pro většinu lidí je mateřská škola takovým místem, kde si děti většinu času jenom hrají a paní učitelka na tu jejich hru jen dohlíží. Je to povědomí, které má snad každý z nás. Hra k mateřské škole neodmyslitelně patří a nelze ji vynechat. Proto hru v mateřské škole můžeme odlišit od hry dítěte doma nebo v jiném prostředí. Dítě má v mateřské škole jiný výběr hraček, má zde jiné zázemí a také je tady kolektiv vrstevníků, se kterým se doma může setkat jen výjimečně. Mnohdy se dítě v mateřské škole projevuje jiným způsobem než v domácím prostředí a to může také hru ovlivňovat.

Hra velmi souvisí s tím, kde dítě žije, hlavně v jakém prostředí se každodenně nachází. Je to pro něj velký zdroj podnětů. Mateřská škola přináší dětem také nové podněty a to nejen svým uspořádáním a vybavením tříd, ale i osobností učitelek a různorodým obsahem pedagogické práce. Úroveň dětské hry v mateřské škole zásadně ovlivňuje dynamika a také složení dětské skupiny. Vybavení hračkami a pomůckami bývá v mateřské škole jiné než v rodinách. V mateřské škole je více didakticky orientovaných hraček a dítě zde může využívat hračky bez ohledu na svůj gender. V rodině totiž bývá zúžen výběr hraček na hračky odpovídající pohlaví dítěte. Hra s dětskými partnery v sobě skrývá velký potenciál pro sociální učení, tím pádem rozvíjí sociální kompetence u dětí v MŠ. Hra u dětí také podporuje učení i zrání organismu a zakládá stabilitu a odolnost dětské osobnosti pro budoucnost. (Průcha, Kořátková, 2013)

Hra dětí v mateřské škole může být mnohdy daleko jiná, než je v domácím prostředí. Je to z toho důvodu, že MŠ poskytuje pro dítě jiné prostředí, jiný výběr hraček a také se hra dítěte odvíjí od toho, s kým si dítě hraje. Hra v mateřské škole bývá také více řízená a korigována než je v prostředí domova. Dítě je zde také rozvíjeno všestranně od výtvarných činností, hudebních, dramatických či tělovýchovných. V mateřské škole můžeme rozdělit hry do tří skupin: volné hry, hry iniciované učitelkou a hry, u kterých máme jasně daný didaktický cíl.

1.1.1 Volná hra

Volná hra je taková činnost, při které si dítě samo volí námět činnosti, její záměr a chce spontánně cosi prozkoumávat, zkoušet, vytvářet a ověřovat. Podle svého uvážení nebo po dohodě se svým dětským partnerem si volí hračky, které použije, také i místo a čas hry a

doplňkové předměty. Dítě si samo určí role a způsob jejich ztvárnění, také i cíle a prostředky k uspokojivé hře. (Kořátková, 2005)

Pojem volná hra také definuje Průcha s Kořátkovou ve své publikaci Předškolní pedagogika - Učebnice pro střední a vyšší odborné školy: *„Volná hra je taková činnost, pro kterou si dítě samo volí námět, záměr, hračky, různé předměty a herní parametry. Podle svých zkušeností a dostupných podnětů spontánně zkouší, ověřuje, vytváří a realizuje hru podle úrovně svého rozvoje a tempa.“* (Průcha, Kořátková, 2013, str. 107)

Naprostá většina dětí si dokáže hrát a hlavně v období předškolního věku dítěte je volná hra pro děti velmi důležitá. Dítě se přirozeně ve své volné hře učí. Jestliže si dítě v předškolním věku bez naší iniciativy nehraje, tak je u dítěte většinou něco špatně nebo nějaký problém, např. může mít dítě pro hru málo podnětů. Proto bychom se měli snažit hlavně v prostředí mateřské školy pro dítě připravit takové prostředí, aby ho k volné hře motivovalo. V mateřské škole je tzv. volná činnost, která je opakem řízené činnosti, kterou vede paní učitelka. Volná činnost v MŠ dává právě dětem dostatečný prostor, který k volné hře potřebují.

1.1.2 Organizovaná (iniciovaná) hra

Organizovanou hru využívá učitelka v MŠ v řízené činnosti, která je zpravidla vždy v dopoledním čase, ale také i při pobytu venku, kde jsou pohybové hry velmi aktuální a často pedagogem využívané. Pohybové hry také učitelka volí při cvičení či tělesné výchově, kdy si děti potřebují na začátku zahřát organismus a svaly. Relaxační hru naopak volí na konec tělesné výchovy pro zklidnění a uvolnění organismu, kdy se děti dostanou zpátky do klidu, učitelka dále může volit klidnější činnosti a dítě se lépe na danou aktivitu koncentruje a soustředí.

Můžeme zde zmínit jednu definici organizované hry, kterou ve své publikaci uvádí Průcha a Kořátková: *„Organizovaná hra je hra, kterou připravila a zadává učitelka. Určuje místo, pravidla, pomůcky i způsob realizace, hru ovlivňuje buď přímo (jako spoluhráč), nepřímou bočně (dělá supervizi nad průběhem a pravidly), nebo jako ústřední postavu hry pověřuje vybrané dítě. Často to bývají hry relaxační a pohybové.“* (Průcha, Kořátková, 2013, str. 107)

1.1.3 Didaktická hra

Didaktická hra je třetí základní skupinou her, které můžeme v mateřské škole vidět. Didaktickou hru učitelka využívá převážně v tzv. řízené činnosti, která je jednou z hlavních a ze základních organizačních forem v mateřské škole. Skrze ni také naplňuje své vzdělávací cíle, které si předem stanovuje. Didaktická hra je pro děti v MŠ velmi přínosná a má ve výchovně-vzdělávacím procesu svoje důležité místo.

Didaktickou hrou se také zabývá několik autorů a například Průcha a Kořátková uvádí ve své publikaci jednu z definic didaktické hry: „*Didaktická hra má zásadní přínos ve svém vzdělávacím cíli. Učitelka ji vybírá právě s tímto záměrem, aby prostřednictvím hry naplnila určité vzdělávací a rozvojové cíle. Učitelka hru připravuje (místo, organizaci i pomůcky) a dále je průběh hry pod jejím přímým vedením – zadává dětem úkoly, navrhuje postupy, usměrňuje, komentuje výsledky. V závěru shrnuje, jak se dětem dařilo, facilituje průběh jejich snažení a vyzdvihne didaktický přínos.*“ (Průcha, Kořátková, 2013, str. 107)

Dále pan Průcha didaktickou hru také definuje ve své publikaci Pedagogický slovník: „*Analogie spontánní činnosti dětí, která sleduje didaktické cíle. Může se odehrávat v učebně, v tělocvičně, na hřišti, v přírodě. Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení, závěrečné vyhodnocení. Její předností je stimulační náboj, neboť probouzí zájem, zvyšuje angažovanost žáků na prováděných činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spontaneitu, spolupráci i soutěživost, nutí je využívat různých poznatků a dovedností, zapojovat životní zkušenosti.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 43)

Jako třetí definici didaktické hry zde uvádíme od paní Podhájecké, která ji věnovala svou publikaci Edukačními hrami poznáváme svět: „*Edukační hra je cílevědomá, organizovaná, vedená a zpětně vyhodnocovaná edukační aktivita pedagoga, který ji realizuje s jednotlivcem, skupinou anebo kolektivem dětí, přičemž je ke hře aktivizuje a motivuje, ve hře usměrňuje, splnění edukačních úloh vyhodnocuje a děti oceňuje.*“ (Podhájecká, 2006, str. 14)

Definice didaktické hry můžeme najít v různých publikacích mnoho, proto je důležité, aby z nich každý pedagog vycházel a přesně věděl, jak didaktickou hru správně využít a začlenit do výchovně-vzdělávacího procesu dítěte v mateřské škole.

1.2 Znaky hry

Základní znaky hry mohou být pro nás určitými pozorovacími vodítky, podle kterých můžeme zjistit, zda-li si dítě skutečně hraje a hra je doopravdy hrou. Dá nám to i určitou zpětnou vazbu o tom, zda byla hra, kterou jsme s dětmi záměrně navodili, skutečně hrou. Tyto zákonitosti hry by měla znát každá učitelka mateřské školy, protože to má pro ni obrovský význam. Proto zde uvádíme konkrétní znaky hry od dvou autorů.

Významné znaky, které se ve hře projevují, jsou dle Kořátkové (2005):

- **Spontánnost** – je vidět v přirozeném a aktivním chování dítěte, v jeho bezprostředním jednání a v improvizaci.
 - **Zaujetí** – má často podobu hlubokého soustředění se na danou činnost či hru. Dítě hru také dokáže bránit, nechce ji opustit a nesouhlasí s tím, že musí hru přerušit.
 - **Radost a uspokojení** – radost ze hry často můžeme vidět z výrazu tváře dítěte, které si hraje. Může se u hry usmívat, smát se nahlas, různými gesty a pohyby vyjadřovat radost a nadšení. Tento prožitek ze hry je také často doprovázen samomluvou.
 - **Tvořivost** – značí nové, originální upravování hry.
 - **Fantazie** – se objevuje ve hře před 3. rokem, hlavně při výběru hraček a pomůcek. Mezi 3. - 6. Rokem má fantazie ve hře velkou důležitost a velkou roli. Dítěti fantazie dovoluje obohatit jejich představy a zkušenosti.
 - **Opakování** – je dle Kořátkové velmi dominantním znakem hry. Dítě se ke hře, kterou si již vyzkoušelo, a která ho bavila, rádo vrací.
- Přijetí role** – Dítě si podle svého zájmu přehrává určité situace a samo si v nich zvolí svou roli.

Znaky her uvádí také Svobodová (2010) ve své publikaci Vzdělávání v MŠ:

- Hra je **svobodnou** aktivitou, ke které nemůže být hráč nucen a nelze ji vykonávat na povel, protože tím ztrácí svou přitažlivost a hráč také ztrácí radost ze hry. V našem případě to pro učitelku MŠ znamená, že by neměla dítě do hry nutit, ale vytvořit mu k ní příležitost a motivovat ho ke hře.
- Hra je **neproduktivní**, nepřináší nám hodnoty ani majetek či jiné hmotné statky, ale to, co nám dává, jsou hlavně prožitky ze hry a vzpomínky.
- Hra má také svůj **čas a prostor**. Je vyčleněna z běžného života.
- Hra je **nejistá**. Nikdy nemůžeme s určitostí říci, jak se hra bude vyvíjet nebo jak skončí.

- Hra je **podřízena pravidlům**, která jsou u každé hry stanoveny a platí po celou dobu hry. Pravidla hry si společně stanovují hráči nebo se na nich domlouvají.

1.3 Členění her

Členění her bývá od každého autora různé a není žádné jednotné dělení her, podle kterého by se řídili všichni autoři. Např. Svobodová uvádí ve své knize třídění her podle R. Cailloise, který hry dělí do čtyř principů, které nás podněcují, abychom si hráli.

- **Princip alea – náhoda** – Hry založené na principu náhody (např. rozpočítadla, hry s kostkami, domino apod.).
- **Princip mimikry – proměna, náhoda** – U těchto her je motivací chuť proměnit se a vzít si na sebe cizí podobu. V mateřské škole jsou na tomto principu založené např. hry námětové (hra na školu, na rodinu, na doktora aj.).
- **Princip ilinx – závrat'** – Motivace u her na principu závratí je touha porušit stabilitu svého těla nebo duše (např. skákání, klouzání se na klouzačce, kolotoče, pouťové atrakce, průlezky, trampolíny, skákové míče, kola, koloběžky apod.).
- **Princip agón – soutěž, zápas** – Motivací u soutěživých her je touha zvítězit v soutěži, která má řádná pravidla. Přemoci soupeře a být lepší než ostatní, být prostě vítěz.

(Svobodová, 2010)

Hra dítěte je činností velice rozmanitou a také mnohotvárnou, takže jde jen stěží ji nějak rozčlenit a utřídit. Existuje spousta her, které nelze tak jednoduše zaškatulkovat do jedné kategorie nebo do jednoho členění.

V předškolní pedagogice se dle Opravilové u nás donedávna uplatňovalo dělení her na dvě takové základní skupiny: **volné** či **tvořivé** a **hry s pravidly**. Základ tohoto poměrně nepřesného dělení tvořilo hledisko organizační. Opravilová zde dále uvádí další dělení hry:

- podle **schopností**, které rozvíjí (smyslové, pohybové, intelektuální a speciální)
- podle **typů činnosti** (napodobovací, dramatizující, konstruktivní a fiktivní)
- podle **místa** (exteriérové a interiérové)
- podle **počtu hráčů** (individuální, párové a skupinové)
- podle **věku** (hra kojenců, batolat, předškoláků)
- podle **pohlaví** (dívčí a chlapecké)

(Opravilová, 2004)

1.4 Význam hry

Hra je pro předškolní věk jeho nezpochybnitelnou součástí. U batolat a mladších předškoláků je hra rodiči i učitelkami respektována a oceňována. U starších předškoláků se někdy setkáváme s tím, že hra v tomto věku může být zpochybňována nebo dokonce vnímána jako ztráta času, který se dá využít jinak. Hře je přiznána odpovídající důležitost i v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a to jak hře volné, tak i dětmi spontánně vytvářené a hře dospělými nabízené, řízené a obsahující vzdělávací cíle. Pro dítě je podle Koťátkové volná spontánní hra:

- činností, ve které může uplatňovat svoji aktivitu
- možností, ve které může využívat své dovednosti, schopnosti, myšlení, zkušenosti
- prostorem k relaxaci, uvolnění od únavy a stresu, ale i prostorem k radosti
- možností, jak prozkoumávat všechno, s čím se dítě v životě postupně setkává
- seberealizací podle svých možností a svobodné volby

(Koťátková, 2008)

Podstata hry tkví v tom, že je přímo založena v možnostech daného dítěte, je pro ně také zvládnutelná, a proto u něho podporuje psychickou rovnováhu, klid a vyrovnanost. Zároveň ověřuje schopnost dítěte něco vyřešit nebo vykonat. Hra zpřesňuje také jeho vědomosti, rozvíjí jeho dovednosti a obohacuje komunikaci a sociální vazby. Hra také u dítěte rozvíjí jeho výrazovou a sociální stránku osobnosti, protože hra sdružuje děti ke společné činnosti s jeho vrstevníky, také vyžaduje komunikaci a kontakt s nimi či dospělými. Podporuje také řeč a samostatnost projevu. (Opravilová, 2004)

Hra je jakýmsi jazykem dětství. Pro děti je to spontánní činnost, je pro ně také velmi příjemná a uspokojující, protože do ní můžou bez obav vložit všechny své dovednosti, svou radost a potěšení a taky cit. Dítě si v předškolním věku rádo také nacvičuje sociální role skrze hru. Např. si dítě rádo hraje hry na doktory, na paní učitelky, na paní prodavačky, chtělo by řídit auto, pečovat o malého sourozence nebo vařit a tím si může trochu přiblížit ten svět dospělých a svět, kde nemůže všechno dělat a zkoušet sám. Hra mu také pomůže zacházet se zástupnými předměty, které snadno dokáže samo ovládat, protože nahradí ty skutečné předměty ze světa dospělých.

Pro učitelku má hra velký význam, protože je pro ni jakýmsi zrcadlem, v němž se odráží všechno to, co se dítě z okolního světa naučilo a zároveň je to i zpětným zrcadlem její vlastní práce.

1.5 Vývoj hry

Tak jak se vyvíjí všechno okolo nás, tak i hra má svůj vývoj a mění se s vývojem člověka. Každá učitelka by měla vědět, jak se hra mění spolu s přibývajícím věkem člověka, aby daný vývoj respektovala a přizpůsobovala jemu hry v mateřské škole. Každá hra, kterou v mateřské škole s dětmi hrajeme, totiž může být upravena podle vyspělosti hráčů. Tak například už v kojeneckém věku hrajeme s dítětem známou hru na schovávanou, kdy se maminka dítěti schová za plenku a pak na něho vykukne. Tato hra dále u starších dětí přechází ve známou pikanou a v dospělosti můžeme nyní vidět tuto hru v podobě geocachingu, kdy je hlavní úkol pro hráče najít ukrytou schránku pomocí systému GPS. Musíme dbát hlavně na věk dětí. Pak se také musíme zaměřit na jejich individuální schopnosti a dovednosti. Tím je například jeho tělesný vývoj, zda fyzicky danou hru dítě zvládne. Všechny zákonitosti vývoje hry by tedy měla učitelka mateřské školy znát, a proto zde uvádíme vývoj hry dle věku člověka a také dle jeho sociálního vývoje.

1.5.1 Dle věku člověka

Hra každého zdravého dítěte podléhá určitým vývojovým zákonitostem. Je dobré, aby učitelka tyto zákonitosti, které se projevují jako určitá vývojová stadia, znala, protože pak může celkově posoudit a porovnat vyspělost hry dítěte a individuálně se na něho zaměřit, pokud zpozoruje nějaké odlišnosti. Hry se většinou liší obsahem, formou, trváním a také svým sociálním zaměřením. Za normálních podmínek mezi vrstevníky hry vykazují společné znaky, ale i přesto jsou mezi dětmi individuální rozdíly, na které musíme dohlížet a nesmíme na ně zapomenout.

Hra je v každém věkovém období člověka jiná. Jinak si hrají děti dvouleté nebo šestileté, jinak školáci nebo dospělí. Hra dítěte se vyvíjí v závislosti na tom, jak je dítě vychováváno a jak dítě vyspívá. Odlišnosti ve hrách dětí nejsou však vázány jen na věková období. Rozdíly také nacházíme u dětí stejného věku. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980)

1.5.1.1 Hra kojenců

Rozvoj hry v kojeneckém období je úzce spjat s vývojem smyslovým a pohybovým. Od prvních měsíců života potřebuje dítě při hře nejen dohled, ale také vhodnou pomoc při hraní. Od třetího měsíce života se dítě učí pomalu vidět a rozeznávat předměty, později jejich tvary a barvy. Současně se také rozvíjí sluch a ten je důležitý pro prvopočáteční řeč. Od čtvrtého měsíce si dítě hraje se svým tělíčkem a i s předměty ze svého okolí. Od osmého měsíce se již objevuje jednoduchá hra na schovávanou: dítě si obličej zakryje např. nějakou látkou a pak si ji zase odkryje. Dětem se také líbí, když si hrajeme s jejich prstíky, houpáme je nebo jim zpíváme a povídáme si s nimi. Oblíbené je také tleskání „paci, paci“. První hračky kojenců většinou slouží k zavěšování nad postýlkou a později k uchopování. Hračky musí být hlavně z dobrého materiálu, protože je děti často dávají do úst, což je pro ně přirozená cesta za poznáním. Dítě v kojeneckém věku je také často zásobováno hračkami, které jsou převážně na dívání a visí dítěti buď v kočárku, nad postýlkou či na hrazdě. Jsou to převážně hračky barevné, aby se dítěti líbily. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980)

1.5.1.2 Hra batolat

Od prvního do třetího roku života dítěte dochází k velmi významnému obohacení hrové činnosti. Hra batolat je velmi rozmanitá. Pohybové neboli motorické hry jsou převážně zastoupeny pobíháním, chůzí, poskakováním, různým koulením, házením atd. Dále jsou s vývojem jemné motoriky spojeny hry manipulační, kdy dítě např. vkládá kostky do duté formy, hraje si s všelijakými hračkami vhodné danému věku. Kolem druhého roku dítě zkouší a zvládá sestavovat jednoduché tvary a různé prvky se snaží rozložit a naopak pak složit. Z intelektuálních her se u dětí v batolecím období objevují hry námětové. Dítě v nich představuje osoby, zvířátka a činnosti ze svého blízkého okolí. V námětových hrách se odráží nejen to, co dítě vidí a slyší kolem sebe, ale i to, co si představuje. V rozvoji těchto námětových her mají také značný význam hračky, které ve zmenšeném měřítku představují předměty z okolí dítěte (panenky, zvířátka, dopravní prostředky, loutky apod.). Období mezi prvním a třetím rokem je dobou, kdy se nejintenzivněji rozvíjí řeč. Proto hra zde může být významným pomocníkem. Dítě se proto v tomto období rádo učí různá říkadla, básničky nebo písničky. Měli bychom s dětmi převážně zpívat dětské písničky a také je učit dětské říkanky. Zpěv také přispívá k citovému rozvoji dítěte, protože mu přináší do života radost a krásu. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980)

1.5.1.3 Hra předškolního věku

Období od tří do šesti let je podle autorů této publikace „zlatým věkem“ hry. Hra je v tomto věku pro dítě tou hlavní a převládající činností. Je také specifickou formou učení a přípravou pro školu či budoucí povolání. Hra předškolního dítěte je obsahově bohatší a organizačně složitější než hra v předcházejícím období, neboť vedle toho, že si dítě hraje samo, také již vyhledává hru skupinovou. Nejvíce se v tomto věku uplatňují hry námětové, kdy si dítě hraje na doktora, na maminku, na obchod a napodobuje činnosti a děje ze svého okolí. Děti se již také zúčastňují didaktických her, které si pro ně připravila učitelka v mateřské škole nebo rodič v domácím prostředí. Dítě se ve volném čase také zabavuje vystřihovánkami, omalovánkami či jinými grafomotorickými listy. Velký zájem u dětí předškolního věku budí pohybové hry a hry venku (na hřišti, na pískovišti apod.). V souvislosti s tím si dítě přestává hrát samo a hledá si ke hře další kamarády. Oproti batoletě, které i když si hraje ve skupině, jeho hra je stále individuální, předškolní dítě už přechází ke hrám ve dvou a ke hrám kolektivním. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980)

1.5.2 Dle sociálního vývoje dítěte

Sociální vývoj dítěte i člověka obecně je pro život velmi důležitý a neměli bychom na něho zapomínat už od útlého věku dítěte. Dítě se sociálním dovednostem nejdříve učí právě přes hru, kde si může vyzkoušet různé sociální role a také si nacvičuje dovednosti, které jsou důležité pro jeho vztahový rozvoj. Například Svobodová ve své publikaci uvádí vývojová stadia hry z pohledu sociálního vývoje dítěte podle S. Millarové a můžeme říct, že tyto stadia hry poukazují na sociální vyspělost jedince.

1.5.2.1 Samostatná hra

Samostatnou hru můžeme pozorovat už u kojenců. Dítě si hraje s prstíky, s různými chrasťtky, hraje si s mluidly a později jezdí autíčkem nebo staví kostky. Samostatná hra se projevuje nejvíce do tří let, ale může také existovat v době, kdy dítě již zvládá hru kooperativní. Samostatně si hrají i dospělí (modelářství, sudoku). (Svobodová, 2010)

1.5.2.2 Paralelní hra

Paralelní hra je hra, kdy si děti hrají vedle sebe, ale ještě spolu nespolupracují (např. na pískovišti). Pokud spolu komunikují, jedná se spíše o zapůjčení nebo výměnu hračky. Význam této hry můžeme hlavně sledovat ve vzájemném napodobování a také je to pro dítě určitá motivace k experimentaci. (Svobodová, 2010)

1.5.2.3 Sdružující hra

Sdružující hra umožňuje dětem vykonávat dvě odlišné hry a přitom komunikovat a také na určité úrovni spolupracovat. Např. Anička je v kuchyňce, Honzík je táta a jezdí autem. Děti sice spolu nespolupracují, protože si každé hraje svoji hru, ale vědí o sobě a občas spolu komunikují. Tento způsob hry se velmi často objevuje v námětových hrách dětí předškolního věku. (Svobodová, 2010)

1.5.2.4 Kooperativní hra

U kooperativní hry je důležité, aby se děti spolu domlouvaly na pravidlech, spolupracovaly, vzájemně si pomáhaly a řešily různé situace. Kooperativní hry v mateřské škole již vyžadují přítomnost učitelky, která dětem pomůže vytvořit pravidla hry. V kooperativní hře má dítě příležitost si vyzkoušet různé sociální role a sociální pozice ve skupině. Může hru vést, může se podílet na tvorbě pravidel, ale může být také jenom pozorovatelem. (Svobodová, 2010)

2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Pojem klíčové kompetence má mnoho významů a v dnešní době je chápán a definován různě, proto bychom se rádi v této kapitole věnovali vymezení tohoto pojmu a to hlavně z pedagogického hlediska. Například u neodborné veřejnosti se tento pojem často používá jako synonymum pro možnost se vyjádřit k nějakému problému nebo je to chápáno jako pravomoc či oprávnění o něčem rozhodnout. Toto vymezení pojmu je však platné, ale ráda bych zde uvedla i definici pojmu klíčové kompetence z pohledu odborného.

Pojmem kompetence se dnes v odborné terminologii rozumí (především v kurikulárních dokumentech): „*specifický soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také například postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení nejrůznějších úkolů a životních situací a jež mu umožňují osobní rozvoj i naplnění jeho životních aspirací (ve všech hlavních oblastech života)*“ . (Veteška, Tureckiová, 2008)

Jedná se o kompetence velmi obecné, univerzální, které jsou důležité pro člověka, jeho osobní i vzdělanostní rozvoj. Umožňují jeho aktivní společenské i pracovní uplatnění a zvyšují tak celkovou kvalitu jeho života. Právě jejich rozvoj je jedním z podstatných znaků pojetí vzdělávání ve všech rámcových vzdělávacích programech. (Smolíková, 2006)

Dle RVP PV jsou klíčové kompetence obecně definovány v kurikulárních dokumentech jako: „*soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince*“ . V RVP PV označuje klíčové kompetence za cílovou kategorii v současném vzdělávání. Jejich osvojování je dlouhodobý a složitý proces, který začíná v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života. Proto je snahou, aby klíčové kompetence tvořily neopominutelný základ vzdělávání na všech úrovních a aby k jejich vytváření směřoval a přispíval veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. (RVP PV, 2004, str. 11)

Získávání vzájemně propojených klíčových kompetencí začíná v předškolním věku dítěte, pokračuje v základním a posléze středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalších obdobích života. Je to proces dlouhodobý, otevřený, celoživotní.

Vzdělávající se jedinec si osvojuje nejprve elementární základy kompetencí, postupně je rozvíjí, obohacuje a zdokonaluje. Kompetence nabývají stále nových kvalit, které zvyšují jejich využitelnost v životě a v dalším učení.

2.1 Klíčové kompetence v RVP PV

Klíčové kompetence můžeme vnímat jako obecně formulované vzdělávací cíle, resp. výstupy. Jednotlivé RVP charakterizují klíčové kompetence pro různé úrovně vzdělávání, od úrovně nejnižší (RVP PV) až po úroveň dospělého výkonu (RVP GV). Kompetence jsou v RVP popisovány tak, že vyjadřují obecně, co všechno jedinec na té které vzdělávací úrovni dovede, aby bylo možno říci, že onu kompetenci má. Jde tedy o popis způsobilostí, resp. aktivních projevů, jichž by mělo dítě na základě vzdělávání dosáhnout. (Smolíková, 2006)

V RVP PV jsou jednotlivé klíčové kompetence popsány v úrovni, které může dosáhnout předškolní dítě. Jsou charakterizovány poměrně obecně. Pokud bychom je analyzovali podrobněji, tj. pokud bychom je "rozbalili", dospějeme k celé řadě dílčích kompetencí (očekávaných výstupů) uváděným v rámci různých vzdělávacích oblastí. Znamená to, že vzdělávací obsah je stanoven ("nastaven") tak, že k vytváření jednotlivých klíčových kompetencí přispívá. Dílčí kompetence "se splétají" napříč vzdělávacími oblastmi a společně se podílejí na vytváření kompetencí klíčových. (Smolíková, 2006)

V RVP PV je soubor klíčových kompetencí popsán jako ideál, k němuž většina dětí předškolního věku nedospěje a dospět ani nemůže. To ani není smyslem jejich formulování. Soubor klíčových kompetencí totiž nabízí jasnou představu, oč usilovat a kam směřovat. Slouží především k vymezení odpovídajícího vzdělávacího obsahu jako prostředku k jejich vytváření (na úrovni rámcové, popř. i školní). (RVP PV, 2004)

Výběr klíčových kompetencí vychází z obecně sdílených představ společnosti o tom, které kompetence přispívají k spokojenému a úspěšnému životu jedince a z hodnot společností obecně přijímaných. Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

- 1. kompetence k učení**
- 2. kompetence k řešení problémů**
- 3. kompetence komunikativní**
- 4. kompetence sociální a personální**
- 5. kompetence činnostní a občanské**

(RVP PV, 2004)

2.2 Sociální a personální kompetence v RVP PV

Jedna z pěti uvedených kompetencí v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je také považována za klíčovou kompetenci, kompetence sociální a personální. V RVP PV jsou blíže charakterizovány a popsány tak, aby byly lehce pochopitelné pro pedagogy, a aby si konkrétně mohli představit, které kompetence zde řadíme.

Předpokládá se, že pro dítě předškolního věku mohou být dosažitelné klíčové kompetence v následující úrovni:

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky
- dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost
- ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřídí, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- spolupodílí se na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim
- při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout
- je schopno chápat, že lidé se různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečným
- chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování (RVP PV, 2004)

3 SOCIALIZACE DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Zjednodušeně můžeme říct, že socializace je postupné začleňování jedince do společnosti. Základním prostředím, kde probíhá první socializace dítěte hned po narození je samozřejmě rodina. Dále socializace pokračuje v malých společenských skupinách, ať už je to vrstevnická skupina v mateřské či základní škole nebo jsou to zájmové kluby či větší celospolečenské skupiny lidí. Socializace je celoživotní proces. Socializace dítěte v předškolním věku je dle mého názoru stěžejní etapou celé socializace. Neodmyslitelný význam a zásluhu na socializaci má po rodině mateřská škola. V mateřské škole se odehrává u dítěte první socializace v rámci většího kolektivu lidí. Dítě se zde učí prosociálnímu chování, schopnosti spolupráce a také komunikace v rámci společných aktivit.

V pedagogickém slovníku je také uvedena definice socializace, kterou můžeme použít a vycházet z ní: „*Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se hlavně sociálním učením, sociální komunikací a interakcí, i nátlakem.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, str. 216)

Socializace vede k postupné přeměně člověka z biologické bytosti v bytost lidskou kulturní a sociální, a to vlivem sociálního prostředí, hry a práce. Jde o to, aby se jedinec naučil žít s druhými lidmi, efektivně s nimi kooperovat a komunikovat. Cílem socializace je vytvoření osobnosti, která se bude samostatně chovat tak, jako by byla pod stálým sociálním dohledem ostatních členů skupiny. Souběžně s procesem socializace se rozvíjí i řada potřeb, např. potřeba autonomie (samostatnosti) a perspektivní orientace na krátkodobé i dlouhodobé cíle. (Keller, 1999)

Dle Průchy, Walterové a Mareše (2003) se socializace odehrává především nejdříve v rodině, také ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole a prostřednictvím práce a masmédií. Nedostatky v celkovém procesu socializace, ať jsou již způsobené vlivem prostředí nebo vrozenými dispozicemi, se odrážejí v deviantním chování jedince, kterého je nutno pomocí resocializace (např. pomocí výchovných a vzdělávacích programů, individuální péče), včlenit zpět do společnosti.

Významná úloha v socializačním procesu předškolního období dítěte připadá hře. Kdybychom chtěli toto celé období jednoznačně označit, mohli bychom mluvit nejspíše o období hry, která se v předškolním období stává hlavní činností dítěte. (Langmaier, Krejčířová, 1998).

Dle Langmaiera a Krejčířové (1998) se socializace dítěte se obvykle člení **do tří etap**:

1. etapa, v níž se dítě identifikuje s matkou a nachází tak stabilitu vztahů ve společnosti

2. etapa, v níž se dítě snaží osamostatnit, najít své místo v síti sociálních vztahů a v níž se vytváří základ vlastností jedince a jeho hodnot

3. etapa, v níž se dítě začleňuje do širších sociálních vztahů a systému sociálních rolí, které již nejsou vymezeny pouze životem v rodině, ale vstupem dítěte do dalších sociálních skupin

Důležitou úlohu v socializaci mají mechanismy **sociálního učení**. Sociální učení je soubor forem učení, ve kterých si jedinec ve styku s druhými lidmi osvojuje předpoklady pro život ve společnosti. Učí se např. společné činnosti, sociální interakcí a komunikací, přejímá také různé sociální role. Zařazuje se také do sociálních vztahů a skupin. Osvojuje si různé názory, postoje a normy své skupiny a společnosti. Máme dvě elementární formy sociálního učení: odměna a trest. (Čáp, Mareš, 2007)

V průběhu socializace se dítě učí i tzv. sociálnímu chování a také přejímá určité sociální role. Definicí pojmu **sociální chování** uvádí ve své publikaci Průcha, Walterová a Mareš (2003, str. 216): „*Sociální chování je chování jednotlivců a sociálních skupin probíhající v procesech sociální interakce. V psychologii jde o chování jedince ovlivněné postoji nebo činností jiných lidí; naučené chování.*“ Definicí druhého pojmu a tím je sociální role uvádí také Průcha a kol. (2003, str. 219) ve své publikaci: „*Sociální role je chování, které sociální skupina očekává od každého svého člena. Závisí na normách a hodnotách dané skupiny a na sociální pozici jedince ve skupině. Neplnění sociální role může pro jedince znamenat až vyloučení ze skupiny.*“

Dítě v průběhu svého života získává různé sociální role. Vágnerová (2005) ve své publikaci uvádí například **roli vrstevníka**, kterou dítě získává ve vztahu k cizím dětem, např. k spolužákům v mateřské škole nebo k dětem na hřišti, na pískovišti či ze sousedství. Z pohledu institucionalizované role to může být **role žáka mateřské školy**. V celé naší zemi totiž navštěvuje mateřskou školu kolem 90 % dětí. Dále to může být role kamaráda, role syna či dcery, v obchodě zaujímá člověk roli zákazníka apod.

Jak už bylo řečeno výše, socializace je celoživotní proces, který se děje u každého z nás. Neměli bychom tedy zapomínat na ty nejmenší a už od začátku děti k socializaci vést, učit je pracovat s ostatními dětmi v kolektivu a k tomu nemusí docházet až v mateřské škole.

Socializace dítěte začíná už například na pískovišti, kdy si dítě hraje s ostatními dětmi. Člověk je od přírody tvor společenský a mnoho lidí si nedokáže ani představit, že by bez druhých lidí vůbec fungoval. Denně přejímáme různé role ve společnosti, ráno jsme rodiči, kteří vypravují své děti do školy, pak jsme kolegové v práci, zákazníci v obchodě a večer jsme partneři. Socializace je pro nás velmi důležitá, tak na ni nesmíme zapomínat a děti k ní vést.

3.1 Sociální interakce

Sociální interakce je proces, který spočívá v působení jedince nebo skupiny na jiného jedince či skupinu lidí. Sociální interakce je základní formou sociálního chování. Definici interakce také uvádí ve své publikaci Průcha, Walterová a Mareš (2003, str. 89) a podle nich je interakce: „*Základní proces umožňující existenci lidské společnosti. Vzájemné působení jedinců, skupin, velkých společenství na sebe navzájem, jež může mít nejrůznější formy. Interakce je úzce spojená s komunikací. Vzhledem k sociální povaze interakce mezi lidmi se interakce chápe v české sociální psychologii jakožto „sociální styk“.*

U jedinců, kde proces socializace neproběhl, se nevyvinula schopnost vstupovat do běžných interakcí, a proto se nedokážou přizpůsobit obvyklým normám běžného soužití lidí.

V rámci každé sociální interakce dochází dle Kellera (1999):

- *k vzájemnému vnímání* – sociální percepce
- *sdělování informací* – komunikace
- *vzájemné působení* – ovlivňování

Formy sociálních interakcí:

1. kooperace = spolupráce – členové společně pracují na dosažení cíle – důvěra, ochota rezignovat na vlastní zisk, všichni zúčastnění něco získají (př. partnerské, pracovní vztahy). Důvodem pro spolupráci je celoživotní závislost člověka na lidském společenství. Přináší to větší retroaktivitu, zlepšuje to sociální vztahy.

2. rivalita – soupeření mezi členy s agresivní složkou, snaha pokořit, porazit, snížit zásluhy partnera.

3. kompetice = soutěžení – vzniká, pokud usilujeme o vlastní zisky v prostředí

konkurence, jeden získá všechno, druhý nic. Obsahuje složku neagresivní – úsilí zlepšit své výsledky. Uplatňují se různé strategie – přelstění, čekání na chybu druhého.

4. koakce – členové skupiny pracují na jednom cíli nezávisle na sobě, nesoupeří, ani si nepomáhají, každý sám za sebe, někdy zcela odděleně. (Keller, 1999)

3.1.1 Spolupráce

Spolupráce je jedna z forem sociální interakce. Spoluprací rozumíme schopnost minimálně dvou lidí dělat určitou věc společně, navzájem si pomáhat a to tak, aby výsledek společného úsilí byl přijatelný pro obě strany. Spolupráce může fungovat mezi dvěma lidmi, ale také v menší či větší skupině lidí. U spolupráce je důležitá také komunikace, která k ní neodmyslitelně patří.

Křivohlavý uvádí ve své publikaci rozdíl mezi spoluprací a soupeřením: u soupeření dochází k tomu, že jeden všechno ztratí a druhý naopak všechno získá, ale celkový objem hodnot se nezvýšil, jen se přesunul na jednu stranu. U spolupráce se celkový objem hodnot zvyšuje a to tak, že každý nakonec získá něco (takže všichni jsou na konci o něco bohatší, než na začátku). Lidé, kteří spolupracují, jsou více citliví pro společný zájem, vnímají sebe sama v lepším světle a z hlediska konformity. Jejich vztah je přátelský, důvěrný, dokážou být v kontaktu a podezřavost je téměř neznámá. Jsou pohotoví nabídnout ruku k pomoci a dokážou si otevřeně a čestně sdělovat věcné a potřebné informace. Dokážou se zeptat či poprosit a vidí oprávněnost požadavků na obou stranách. Hledané řešení vyhovuje oběma stranám, umí si dělit práci a určité ústupky partnera vnímají jako projevy snahy o řešení. (Křivohlavý, 2003)

Spolupráce je velmi důležitá jak pro rodinný život, tak i pro profesní či obecně společenský život. Základní spolupráci dvou lidí můžeme vidět např. v manželství a v rodině, kde se s ní také setkává i dítě. Pokud mezi partnery jejich spolupráce, taky i komunikace nefunguje, pak mnohdy nefunguje jejich manželství a rodinný život celkově a může to ovlivňovat i dítě. Pokud dítě není vedeno ke spolupráci už v rodině, tak bychom na to neměli zapomínat taky v mateřské škole. Dítě má v mateřské škole velkou příležitost se naučit spolupracovat s ostatními při společných hrách a činnostech, a proto by takové aktivity měl zařazovat každý pedagog do denního plánu.

3.2 Sociální vývoj dítěte předškolního věku

Tak jak se člověk po celý život vyvíjí z tělesné nebo psychické stránky, tak se vyvíjí i jeho sociální dovednosti a socializace u něho probíhá po celou dobu života. V této kapitole se proto zaměříme na sociální vývoj dítěte předškolního věku. Toto období je velice důležité z hlediska socializace dítěte. Velice významným charakteristickým znakem dětí předškolního věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu. Ve 3 letech mohou děti zahájit docházku do mateřských škol, většina volnočasových aktivit a kroužků pro nejmenší jsou také určeny pro děti od 3 let. Ukončení této závislosti je také podmíněno postupným poznáváním a přijímáním sociálních rolí a osvojením si určitých norem chování. V tomto věku, tedy od 3 do 6 let, se také utváří individualita a osobnost jedince. Vzniká takzvané vědomí vlastní identity, což je velice důležité pro pozdější zdravé sebevědomí dítěte. Dítě již před druhým rokem začíná přirozeně cítit zájem a potřebu vyzkoušet si dětskou společnost. V příznivějších obdobích roku, rodiče berou děti na dětská hřiště, procházky, k vodě a umožní mu styk s dalšími vrstevníky. Dítě má z nich radost, zajímají ho a aktivně se v jejich blízkosti projevuje. Ve větších městech a obcích nalézáme mateřská centra, která umožňují pobyt, při nepříznivém počasí. Umožňuje také styk otců a maminek s dětmi, které ještě nemají věk pro mateřskou školku. Rodiče zde pozorují, jaký má jejich dítě zájem o vrstevníky, jak se dorozumívají, jak si hrají a vidí, jak se mu mezi dětmi daří. Ve vrstevnické skupině se dítě učí spolupracovat i soupeřit.

Dítě od tří do čtyř let

Dítě v tomto věku života většinou zažívá velkou změnu a tou je nástup do mateřské školy, kde se poprvé setkává s větším kolektivem vrstevníků, učí se zde také nová pravidla, denní režim a také se učí jednat samostatně bez rodičů. V tomto období se u dítěte prudce rozvíjí jeho vztahy s vrstevníky a učí se komunikace s nimi. Dítě se dokáže odloučit od matky a o ostatní děti projevuje zájem. Také již v tomto věku projevuje soucit a útěchu.

V centru citového života tříletého dítěte je matka a jejich vzájemný vztah je opravdu výjimečný. Dítě jí rádo pomáhá s domácími pracemi, je s ní rádo samo. Na druhou stranu má složitější vztah se svými sourozenci a špatně snáší vzájemnou rivalitu. V mateřské škole se dítě k vrstevníkům chová většinou dobře, dokáže s nimi spolupracovat a respektovat ostatní děti. Hlavním prostředkem sdílení se mezi dětmi stává řeč. V tomto věku se také dítě učí říkat „prosím“, „dobrý den“, „děkuji“ a „nashledanou“. Dítě se ve třech letech dokáže podílet s ostatními a počkat, až na něj dojde řada, což usnadňuje hry s ostatními dětmi. Rozli-

šuje také, které děti má rádo, takovým říká kamarádi, a těm, které rádo nemá. Dítě nerozlišuje a taky si nevybírám své kamarády například podle barvy pleti, pokud ho na to ovšem nenavedou jeho rodiče, dítě v tomto věku nedělá mezi kamarády nějaké rozdíly. Některé děti stojí často mimo kolektiv a jiné se zase vžijí do role vůdce skupiny. Na chování dítěte v tomto věku může mít určitý vliv učitelka v mateřské škole, protože ji děti většinou mají rády a jsou v tomto věku velmi citlivé na pochvalu i na výtky. (Bacus, 2004)

Dítě od čtyř do pěti let

Dítě se učí prosociálnímu chování, umí se do druhého vcítit nebo mu pomáhat. Dokáže se také již s ostatními podělit a půjčit svoje věci. Také se zapojuje ve skupině do společných činností a spolupracuje s ostatními. Začíná se u dítěte rozvíjet smysl pro morálku.

V tomto vývojovém období má dítě velmi úzký vztah ke své rodině a k domovu. Je velmi rádo, když je jeho rodina pohromadě a když společně podnikají různé aktivity. I když zde funguje stále sourozenecká rivalita, objevují se u něj už také „mateřské“ pocity a snaha chovat se jako „dospělý“ vůči mladšímu sourozenci. Vztahy s jinými dětmi nabývají podoby nerozlučných přátelství, ale výjimkou nejsou ani různé neshody a dětské hádky. Děti se už spolu dokážou dohadovat. Děvčata a chlapci si začínají hrát odděleně a tato tendence se bude v dalších letech prohlubovat. (Bacus, 2004)

Dítě od pěti do šesti let

Dítě se v tomto věku začleňuje do kolektivu dětí a dětský svět se staví do protikladu ke světu dospělých, ve kterém někdy hledá spojence. Snaží se co nejvíce pomáhat matce a je rádo v její přítomnosti. Rodiče tvoří střed jeho světa a dítě věří, že ho dokážou před vším ochránit a mají velkou moc. Vůči mladšímu sourozenci se stále někdy dožaduje „práva staršího“. Dítě se učí vcítit do druhého, myslet na něj v různých situacích a také s ostatními podělit. Pětileté dítě již obvykle zná dobře pravidla slušného chování a zdvořilostní pravidla, pokud s nimi přijde do kontaktu. Ale často se mu musí připomínat, protože na ně zapomíná. V tomto věku je dítě značně společenské a přátelské. Dokáže přijmout fakt, že jiné dítě získá pozici nebo výsady, které patřily před chvílí jemu. (Bacus, 2004)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 HERNÍ PROGRAM

Cílem této bakalářské práce byl návrh a realizace herního programu ve vybrané mateřské škole ve Zlínském kraji. Herní program byl zaměřen na rozvoj sociálních kompetencí u dětí předškolního věku, konkrétně u dětí v mateřské škole. Při tvorbě herního programu jsme vycházeli ze sociálních kompetencí, které jsou ukotveny v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Vybrali jsme si dílčí část sociálních kompetencí z RVP PV, na které jsme se zaměřili a byla to hlavně oblast spolupráce dětí.

Cíl: Navrhnout a realizovat herní program na rozvoj sociálních kompetencí u dětí předškolního věku v mateřské škole.

Název programu: „*Hrajeme si spolu rádi*“

Délka programu: 3 týdny

Cíl programu: Rozvíjet u dětí předškolního věku v MŠ sociální kompetence, konkrétně zaměřené na schopnost spolupráce, pomocí hry.

Věk dětí: 5-6 (7) let

Složení a počet dětí: smíšené z hlediska pohlaví, celá třída (průměrně 23 dětí)

Cílové kompetence (sociální vycházející z RVP PV):

- při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje
- dokáže se zapojit do společných her/činností
- je schopné při hře respektovat druhé
- dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim

Zdůvodnění jeho potřeby: V MŠ, ve které jsme herní program realizovali, probíhají téměř všechny činnosti v centrech aktivit, kdy děti pracují v malých skupinkách individuálně na svém výrobku většinou u stolu. Po dobu praxe jsme zde pocítovali absenci společných her, při kterých děti pracují společně a spolupracují spolu. Proto jsme zde aplikovali herní program, který má u dětí rozvíjet spolupráci, která je důležitou součástí jejich sociálních kompetencí. Spolupráce je také důležitá pro jejich budoucí školní, rodinný či profesní život. Dítě by se už od mala mělo učit spolupracovat s ostatními, protože bez toho se člověk v životě neobejde.

Vzdělávací obsah: Po dobu 3 týdnů jsme v mateřské škole realizovali herní program, který je zaměřen na hry podporující spolupráci, která je dílčí částí sociálních kompetencí, které jsou ukotvené v RVP PV (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání). Herní program se skládá z 15-ti her, které jsem si sama vymyslela. Hry jsou vymyšleny náhodně, některé jsou zaměřené na výtvarnou práci, další hry jsou pohybové a také jsme do některých her zakomponovali princip soutěže. Každý den po dobu 3 týdnů jsme realizovali jednu z 15-ti her. K hernímu programu jsme také vyvěsili plakát na nástěnku, aby i rodiče mohli vidět, co se ve třídě, kde chodí jejich děti, děje. Při jednotlivých hrách jsme využívali většinou takové pomůcky, které měli děti ve třídě k dispozici. V poslední den programu jsme závěrem s dětmi zhodnotili celý tento program a zeptali jsme se jich, jestli se jim to společné hraní líbilo, konkrétně která hra se jim líbila nejvíce, a jestli si rádi hrají společně nebo sami v mateřské škole.

Pomůcky, materiál: plakát (uveden v příloze), pomůcky k jednotlivým hrám, otázky pro závěrečné hodnocení s dětmi, fotky

Prostředí, místo: Herní program probíhal v jedné třídě dané mateřské školy. Většina her se konala v herně (větší část třídy) a jednu z her jsme s dětmi hrály v tělocvičně nedaleké ZŠ. Třída byla velmi dobře vybavena. Děti zde mají velký výběr hraček a pomůcek a také k nim mají po celý den volný přístup.

Způsob evaluace: Po aplikaci herního programu zhodnotíme svými slovy celkový průběh a působení programu na děti. Zhodnotíme to, jak hry probíhaly, zda se při nich vyskytl nějaký problém, jak dle našeho názoru hry působily na děti a také zhodnotíme reakce dětí, jak se při hrách zapojovaly, spolupracovaly a jak se při tom chovaly. Závěrečným rozhovorem také zjistíme jednoduchými otázkami, jestli se jim hry líbily, konkrétně která hra se jim nejvíce líbila a jestli mají rády společně hraní. Jednotlivé odpovědi dětí jsme si zapisovali a následně je přepsali do závěrečného hodnocení. Návrh herního programu jsme také předložili jedné paní učitelce z mateřské školy, která ho svými slovy po přečtení zhodnotila.

Závěrečné otázky na děti:

- 1) Líbilo se ti naše společné hraní?
- 2) A která hra se ti nejvíce líbila?
- 3) Hraješ si rád sám nebo společně s ostatními dětmi ve školce?

4.1 Charakteristika vybrané MŠ

K realizaci herního programu byla vybrána MŠ ve Zlínském Kraji. V této MŠ jsme měli možnost z dřívější doby poznat jak děti, tak i pedagogy z celé školy a strávit s nimi určitou dobu. Celkově má MŠ pro děti k dispozici šest tříd s momentální celkovou kapacitou 162 dětí. Tato MŠ pracuje v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, ze kterého vychází jejich školní vzdělávací program. MŠ také pracuje v souladu s dalším vzdělávacím programem, jehož název je „**Začít spolu**“ (v mezinárodním označení se tento program nazývá Step by step).

Program Začít spolu je založen na teoriích J. Piageta, E. Eriksona a L. S. Vygostkého, které se zaměřují na porozumění kategorizaci učiva a zprostředkování a pochopení psychosociálního vývoje dětí. Zaměřuje se na vytváření základů pro postoje, znalosti a dovednosti životně důležité pro člověka 21. století. Připravuje děti na to, aby se v budoucnu aktivně zajímaly o učení, uměly se samy efektivně učit a učení je bavilo a nebylo spojeno s nadměrným stresem. Stěžejní je individuální přístup ke každému dítěti a ten umožňuje, aby se děti vyvíjely svým vlastním tempem. Důraz je kladen na vlastní volbu dítěte. (Koťátková, 2008)

V mateřské škole jsme měli možnost vidět tento program, jak probíhá přímo v akci. Celková řízená činnost ze strany učitele probíhá dle programu Začít spolu v tzv. centrech aktivit. V pondělí mají vždy komunitní kruh, ve kterém se odvíjí celá řízená činnost. Následující tři dny až do čtvrtka mají centra aktivit a poslední den v pátek mají celou řízenou činnost zaměřenou na tělesnou výchovu. Vždy než začnou centra aktivit, děti si můžou samy vybrat, do kterého centra tento den chtějí jít. Pedagog jim pouze nabídne ta centra, která si pro tento den připravil. Celkem tento program nabízí 11 center: domácnost, ateliér, dílna, knihy a písmena, dramatika, pokusy a objevy, kostky, manipulační a stolní hry, voda-písek, hudba a školní zahrada. Pedagog také dohlíží na to, aby si dítě každý den vybralo jiné centrum, než ve kterém byl předcházející den. Po celé řízené činnosti, ať už to byli centra nebo tělesná výchova, následovalo hodnocení, kdy si děti sedly společně do kruhu a každý z nich po jednom řekl, co tento den dělal a zhodnotil, jak se mu práce povedla a jaké z toho má pocity. Celkové hodnocení vede pedagog.

4.1.1 Charakteristika dětí

V této třídě je celkově zapsáno 28 dětí, ale průměrně jich denně dochází kolem 22. Celkově je zde více dívek než chlapců. Do této třídy jsou integrovány 3 děti, které mají denně k dispozici asistentku pedagoga, která zde spolupracuje s dvěma učitelkami. V mateřské škole jsme se setkali ale pouze s dvěma dětmi, které jsou do této třídy integrovány. Jsou to oba chlapci. První z chlapců je ve věku 5-ti let a trpí lehkou poruchou autistického spektra (PAS). Jmenuje se Marek a většinu času se mu věnuje asistentka pedagoga, protože se špatně začleňuje do kolektivu. Častokrát se stává, že se chlapec do společných aktivit nezapojí a asistentka mu tím pádem vytvoří jeho vlastní program. Chlapec má celkově problém v socializaci ve třídě a také v komunikaci s ostatními. Druhý chlapec je ve věku 6-ti let, jmenuje se Lukáš a je z dětského domova. Dle mého názoru se nejspíš na Lukášovi podepsala zanedbaná výchova ze strany rodičů. Nyní se jí však snaží napravit jak v dětském domově, tak i v mateřské škole. Na chlapci je velice znát, že mu chybí pocit lásky od druhých a taková ta péče od matky. Chlapec má několik sourozenců, kteří s ním žijí také v dětském domově. Lukášek také špatně mluví a chodí v MŠ na logopedická cvičení. Občas se také stává, že má problém s kolektivem dětí a potřebuje častěji individuální péči ze strany asistentky.

Celkově na nás kolektiv v této třídě působil velmi dobře. Jelikož jsou tyto děti už v předškolním věku a většina z nich půjde příští rok na základní školu, tak jsou velice šikovné a vše zvládají velice rychle a pohotově. Všechny děti spolu vychází v této třídě dobře. Vztahy jsou mezi dětmi velmi dobré. Po dobu, co jsme měli možnost s dětmi být v mateřské škole, jsme nezaznamenali žádný problém ve vztazích či komunikaci dětí mezi sebou. Děti si spolu hrají, komunikují a také mezi sebou nedělají žádné rozdíly.

4.2 Hry

Všechny hry jsou zaměřené na rozvoj sociálních kompetencí u dětí předškolního věku, konkrétně na rozvoj spolupráce při společných hrách ve skupině vrstevníků. V některých hrách dítě spolupracuje s celou skupinou dětí a v některých zase spolupracuje ve dvojici či menší skupince dětí. Důvod byl takový, aby si děti vyzkoušeli, jak se spolupracuje s více nebo méně lidmi ve skupině. Některé z her jsou také zaměřené na to, že dítě nepřímou spolupracuje s ostatními ve skupině, ale jeho role je důležitá v tom, aby skupina v dané hře fungovala. Hry nemají těžká pravidla, aby je děti lehce pochopily, ale hlavně splňují cíl, který je stanoven.

4.2.1 1. Hra: Stavění komínu

Cíl hry: Společně postavit komín ze stavebnice/kostek.

Počet hráčů: 20 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: minimálně jeden druh stavebnice nebo kostek

Celkový čas hry: 15 minut

Popis hry: Děti mají za úkol společně postavit komín z kostek. Sami si nejdříve vyberou druh kostek, ze kterých budou daný komín stavět. Důležité je, aby se zapojily do stavění komínu opravdu všechny děti a společně se v průběhu hry domlouvaly, jakým stylem budou stavět, aby jim komín nespádl.

Motivace: „Dneska si děti zahrajeme na zedníky, kteří mají za úkol postavit obrovský komín. Víte, z čeho se takový komín staví? A myslíte, že je jednoduché postavit takový komín?“

Průběh hry: První hra herního programu probíhala v herně (druhá a zároveň větší část třídy) v dopolední řízené činnosti. Všechny děti jsme nejdříve rozdělili do dvou družstev a poté jsme jim vysvětlili pravidla hry. Vysvětlili jsme jim, že se musí do stavění komínu zapojit všichni a musí si také pomáhat, aby jim komín nespádl a postavili ho co nejvyšší. Děti měly zaprvé za úkol se domluvit, které kostky použijí na stavbu komína. Výběr kostek jsme nechali na dětech proto, aby se snažily spolu při hře komunikovat a také se naučit domluvit. V herně měli na výběr několik druhů kostek, takže děti měly z čeho vybírat. Když si děti vybraly druh stavebnice (kostek), běžely si pro ni a donesly si ji na své místo, kde chtěly komín postavit. Poté začali společně stavět komín. První družstvo si vybralo takovou stavebnici, kde kostky krásně zapadaly do sebe a komín jim držel pohromadě. Druhé družstvo si vybralo tradiční dřevěné kostky. Prvnímu družstvu se dařilo komín stavět, ale u druhého týmu se to moc nevedlo. Komín jim stále padal. Druhý tým se tedy rozhodl, že vymění druh stavebnice (kostek) a dva zástupci z týmu šli stavebnici vyměnit za jinou. Poté se jim už dařilo komín postavit. Na stavění komínu měly děti zhruba 10 minut, tudíž jsme hru pojali jako soutěž. Dětem několikrát komín spádl, takže ho musely začít stavět od začátku. Když uběhlo 10 minut od začátku hry, hru jsme ukončili a s dětmi jsme všichni společně vyhodnotili, který komín je vyšší. Na závěr hry jsme se dětí zeptali, jestli se jim hra líbila a jelikož se jim hra velice líbila, tak jsme si ji zahráli ještě jednou a děti si měly opět vzít jiné kostky na stavění komínu.

Obr. č. 1 První družstvo při stavění komínu z kostek.

Obr. č. 2 Druhé družstvo při stavění komínu z kostek.

4.2.2 2. Hra: Hra na želvy

Cíl hry: Společně ve dvojici projít dráhu s polštářem na zádech.

Počet hráčů: 22 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: dva kulaté polštáře, kužely nebo jiné pomůcky pro vytvoření slalomu

Celkový čas hry: 25 minut

Popis hry: Děti si při této hře zahrají na želvy. Utvoří libovolné dvojice a postaví se za sebe do řady. Daná dvojice, která bude startovat jako první, si klekne na všechny čtyři (tedy ruce a kolena) a postaví se těsně k sobě. Dané dvojice budou mít za úkol projít vytyčenou dráhu v kleku na rukách a nohách a přitom budou mít na zádech kulatý polštář, který bude představovat krunýř. Polštář bude umístěn doprostřed tak, aby každé z dětí mělo na zádech polovinu polštáře. Úkolem pro děti tedy bude, aby společně prošli vytyčenou dráhu a nespadol jim polštář ze zad. Je důležité, aby se děti vždy přizpůsobily tomu druhému z dvojice, zkoordinovaly a sjednotily tempo a rychlost lezení a spolupracovaly s ním. Nesmí jeden z dvojice utéct tomu druhému.

Motivace: „Děti dneska si zahrajeme na zvířátka a to konkrétně na želvy. Víte, jak vypadá taková želva? Co má želva na zádech? A jak se želva pohybuje? Je rychlá nebo pomalá?“

Průběh hry: Hra probíhala v herně v dopolední řízené činnosti. S dětmi jsme si nejdříve v kruhu povídali, co dnes budeme dělat a pak jsme jim vysvětlili pravidla hry. Děti utvořily libovolné dvojice. V herně jsme pomocí kuželů dětem vytyčili dráhu, kterou měly za úkol ve dvojicích projít. Dráha byla vytyčena v podobě slalomu, aby to pro děti bylo obtížnější a musely spolu opravdu spolupracovat například při zatáčení. Nejdříve jsme dětem předvedli, jak se budou po dráze pohybovat a jakým způsobem budou mít umístěn polštář, který představoval krunýř želvy, na zádech. První dvojice si klekla na všechny čtyři končetiny těsně vedle sebe a na záda jsme jim umístili společně jeden kulatý polštář. Děti měly za úkol projít dráhu tak, aby jim polštář ze zad nespadol. První dvojice byla již na startu nachystána a tak jsme jim to odstartovali. Děti šly ze začátku pomaleji, protože měly strach, aby jim polštář neupadl a taky proto, že želva taky chodí pomalu. Obě děti se snažily kontrolovat toho druhého a snažily se přizpůsobit jeho tempu lezení. Děti jsme v průběhu hry povzbuzovali a také koordinovali, aby trasu správně prošli, a když jim náhodou polštář spadl ze zad na zem, tak jsme jim ho znovu na záda nasadili. Všechny děti se hry zúčastnily s nadšením a všem se povedlo dojít až do cíle. Někdy jim polštář sice na zem upadl, ale

stalo se to jenom párkrát. Pro velký úspěch jsme s dětmi dali druhé kolo, ale tentokrát jsme utvořili šest trojic a jednu čtveřici. Tentokrát to měly děti těžší, protože jich bylo o něco více a měly na zádech polštáře rovnou dva. Úkol byl stále stejný, děti měly projít dráhu společně, nesměly se rozpojit a měly za úkol také udržet oba polštáře na zádech. Ostatní děti danou trojici nebo čtveřici statečně povzbuzovali. I v takovém počtu děti zvládly projít danou dráhu až do cíle. Občas se stávalo, že jedno dítě šlo trochu rychleji než to druhé, ale v zápětí si toho hned všimlo a zpomalilo, aby mu stíhalo i to druhé dítě. S dětmi jsme si po hře v kruhu povídaly, jak se jim ta hra líbila a ohlasy od dětí byly moc dobré. Hra je velmi bavila a chtěly ji hrát stále dokola.

4.2.3 3. Hra: Taneční soutěž

Cíl hry: Tancovat ve dvojici s papírovou kuličkou na čele.

Počet hráčů: 18 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: výkresy velikosti A4, CD s taneční hudbou pro děti (např. Dáda Patrasová)

Celkový čas hry: 15 minut

Popis hry: Děti mají nejdříve za úkol utvořit dvojice nejlépe tak, aby byly výškově stejně vysoké. Pak děti dostanou k dispozici obyčejné papíry, ze kterých si nejdříve musí vytvořit kuličku. Poté se libovolně rozmístí po celém „tanečním parketu“ (po herně), aby měly dostatek místa na tanec. Děti mají za úkol zaujmout taneční držení a dát si mezi čelo vyrobenou papírovou kuličku. Pak se již pustí hudba a děti musí spolu tancovat do rytmu hudby tak, aby jim kulička nespadla na zem. Kdo vydrží nejdéle tancovat, aniž by mu spadla kulička na zem, tak vyhrává. Soutěž můžeme opakovat a také ji obměnit tak, že si děti dají kuličku na břicho nebo na bradu.

Motivace: „Umí z vás děti někdo tancovat? Chodí někdo z vás do nějakého tanečního kroužku? Pokud ano, tak máte dnes velkou výhodu, protože si dneska uspořádáme taneční soutěž, která se často hraje na závěrečných tanečních kurzů, do kterých určitě budete taky chodit.“

Průběh hry: Celá hra probíhala v dopoledních hodinách v herně. S dětmi jsme si nejdříve povídali o tom, co dnes budeme dělat. Vysvětlili jsme jim, že uspořádáme taneční soutěž, která se obvykle hrává na závěrečné prodloužené tanečních kurzů. Zeptali jsme se také dětí, jestli někdo z nich chodí do nějakého tanečního kroužku, abychom zhruba zjistili, jak na tom s tancem děti jsou. Poté děti libovolně utvořily dvojice, ale některé jsme upravili,

aby mezi dětmi nebyl velký výškový rozdíl, protože by se jim špatně tancovalo. Děti dostaly jako první úkol si vyrobit papírovou kuličku z jednoho měkkého výkresu. Když měly papírovou kuličku hotovou, předvedli jsme jim, jaké mají zaujmout taneční držení. Vysvětlili jsme jim pravidla hry: papírovou kuličku si dají mezi čelo a chytanou se do tanečního držení, pak se pustí hudba a děti spolu budou tančit v rytmu hudby a budou se snažit, aby jim papírová kulička nespadla. Pak jsme pustili CD s Dádou Patrasovou, které si děti samy vybraly. Děti spolu začaly tančit. Šlo jim to velice dobře. V prvních asi 3 minutách kulička nikomu na zem nespadla. Pak ze soutěže vypadla první dvojice, následovala druhá dvojice a další. Nakonec soutěž vyhrála dvojice děvčat, které papírová koule z čela nespadla na zem. Dětem se hra moc líbila, protože mají velice rádi hudbu a pohyb, takže jsme hru opakovali, ale tentokrát si dali papírovou kuličku mezi břicho, což bylo pro ně těžší. Hra se opakovala stejným způsobem. Tentokrát dětem papírové kuličky padaly na zem častěji, protože pro ně bylo těžší jí mezi břichy udržet. Ale v druhém kole jsme již na “vypadávání” nehráli a děti si vždy kuličku zvedly ze země, daly si ji zpátky mezi břicha a tancovaly dál.

Obr. č. 3 Děti v rytmu tance.

4.2.4 4. Hra: Hadí hoňka

Cíl hry: Chytit ostatní hráče při běhání.

Počet hráčů: 15 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: žádné

Celkový čas hry: 10–15 minut

Popis hry: Základem hry je klasická hra na honěnou, kdy je vybráno jedno dítě, které se snaží chytit ostatní hráče, kteří před ním utíkají. Na začátku hry je tedy vybráno jedno dítě, které má za úkol chytit ostatní hráče. Pokud chytí jednoho z hráčů, chytne ho za ruku a chytají společně další hráče. Pokračuje to tím způsobem, že se vždy ten chycený chytne za ruku toho, kdo chytá a pomalu vzniká ze všech chytajících dlouhý had. V dlouhém hadovi chytá vždy jen ten první a poslední hráč, který má jednu ruku volnou. Ostatní hráči v hadovi se snaží utíkat tím směrem, kterým běží hlavní chytající. Hra končí tehdy, až nezbude jediný hráč, který se nedrží dlouhého hada za ruku.

Dále jsme tuto hru také trochu obměnili a místo jednoho chytajícího jsme určili dva. Každý se snažil chytit pro svůj tým, co nejvíce hráčů a tím utvořit co nejdelšího hada. Důležité při hře je, aby hráči, kteří se drží za ruku a chytají, spolupracovali a běželi vždy stejným směrem.

Motivace: „Děti, znáte hru na honěnou? Hrajete ji rádi? Tak si dneska zahrajeme hadí hoňku, která vás určitě bude bavit. A víte čím se takový had živí? Ano má velice rád myši. Proto určíme jednoho nebo dva hady, kteří se budou snažit chytit ostatní, kteří budou malé myšky.“

Průběh hry: Hra probíhala v dopoledních hodinách v herně ve třídě. S dětmi jsme si nejdříve sedli do kruhu na zem a vysvětlili jsme jim, co dneska budeme dělat a také i pravidla celé hry. Děti měly velkou radost, protože hry na honěnou mají velmi rády. Určili jsme tedy jednoho chlapce, který chtěl chytat jako první. Pak jsme už jenom odstartovali hru. Děti pobíhaly různě po třídě a snažily se, aby je chlapec, který představoval hada, nechytil. Utíkající děti představovaly malé myšky, které měl had chytit. Když chlapec někoho chytil, tak se ho chycená myška chytila za ruku, stal se z ní také had a chytali společně. Chlapec byl velmi rychlý a za krátkou chvíli se mu podařilo pochytat spoustu dětí. Snažil se v průběhu hry říkat ostatním, kteří se ho drželi za ruku, koho chce chytit, aby věděli, kterým směrem mají utíkat. Dítě, které bylo na konci hada, se také snažilo někoho chytit,

ale ne vždy se mu to podařilo, protože musel utíkat tam, kde utíkal první chlapec, který představoval hlavu hada. Ostatní děti v průběhu hry pištěly a hulákaly, tak jak to většinou u pohybových her dělají. Bylo vidět, že je hra velmi baví. Chlapcovi se společně s ostatními dětmi podařilo chytit úplně všechny děti. Pro velký úspěch jsme si zahráli hru ještě jednou a to s tím rozdílem, že jsem vybrala jednoho chlapce a jednu dívku, kteří měli za úkol chytit ostatní. Utvořili se tak dva hadi, kteří měli za úkol pochytat, co nejvíce myši, aby měli hada, co nejdelšího. Oba se velmi snažili, aby chytili, co nejvíce dětí, ale bylo to těžší, protože, když had rostl, tak ubývalo prostoru ve třídě a museli dávat pozor, aby se oba hadi nesrazili. Nakonec vyhrál had, kterého vedla dívka. Děti se radovaly a také si zateskaly.

4.2.5 5. Hra: Skládání obrázku

Cíl hry: Společně poskládat celý obrázek z jednotlivých dílů.

Počet hráčů: 20 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: ručně malovaný obrázek se slonem velikosti A0 (dle možností i větší či menší) rozstříhaný na 25 dílů

Celkový čas hry: 25 minut

Popis hry: Všech 25 dílů obrázku slona se schovají různě po třídě. Děti mají za úkol nejdříve všech 25 dílů obrázku společně najít a shromáždit je na jedno místo. Pak dětem ukážu předlohu obrázku, aby věděly, jak poskládaný obrázek vypadá. Následně si děti rozeberou všechny díly obrázku tak, aby mělo každé dítě v ruce minimálně jeden díl, a mají za úkol celý obrázek společně složit. Každé dítě se zapojí tak, že dá ten svůj díl na místo, kam patří. Děti se musí při skládání obrázku domlouvat a spolupracovat, aby se jim podařilo celý obrázek poskládat. Dle věku dětí se dá použít jakýkoli obrázek rozstříhaný na libovolný počet dílů. K této hře byl použit ručně malovaný obrázek slona na výkresu A0.

Motivace: „Potřebovala bych od vás děti pomoc. Někde tady ve třídě se mi zatoulalo 25 dílků mého oblíbeného obrázku, který jsem si chtěla pověsit na zeď, ale nemůžu je teď najít. Pomůžete mi? Zahrajeme si tedy na malé hledače a uvidíme, kdo z vás jich najde nejvíce.,,

Průběh hry: Hra se odehrávala v herně v dopoledních hodinách, kde jsme nejdříve dětem vysvětlili pravidla a seznámili je s tím, co dnes budeme dělat. Hlavní úkol hry byl nejdříve společně najít všech 25 dílů obrázku a poté společně celý obrázek podle předlohy posklá-

dat. Všechny díly obrázku jsme tedy schovali v době, kdy děti snídaly a byly ve vedlejší místnosti, aby neviděly, kam je dáváme. Jako první úkol děti dostaly najít všechny díly obrázku. Děti začaly hned hledat. Dívaly se úplně všude. Začaly vytahovat skoro všechny krabice z polic a chtěly se podívat, jestli jsme jim to neukryli do nějaké ze stavebnic. V prvních třech minutách děti našly lehce cca prvních 15 dílů a zbývalo jim ještě posledních 10. Některé díly jsme schovali opravdu dobře, aby je děti jen tak lehce nenašly. Například jsme jeden díl schovali mezi knížky, které měli na polici nebo další pod kryt klavíru a taky pod koberec a nechali jsme trčet jenom kousek toho dílku. Děti vypadaly, že je to moc baví. Všichni do jednoho pečlivě hledali a snažili se, aby našli všechny díly. Prosili zbylé paní učitelky, aby jim také pomohly, že už neví, kde to může být schované. Nakonec zbývaly poslední 2 díly, které děti nemohly najít. Rozhodli jsme se, že jim poradíme ve stylu hry *“přihořívá, přihořívá, hoří“* a nakonec našli i zbývající dva díly obrázku. Všechny části obrázku slona shromáždily doprostřed na koberec a každý si vzal jeden díl do ruky. Na někoho vyšly i dva díly. Děti měly dále jako druhý úkol poskládat všechny díly tak, aby jim z toho vznikl celý obrázek. Skládání obrázku se zúčastnil každý a děti si společně hezky pomáhaly. Jedna dívka jménem Barborka se skládání obrázku ujala, protože bylo dílků hodně a bylo zapotřebí, aby to skládal jenom jeden člověk, ale každé z dětí řeklo a ukázalo, kam jeho kousek patří a dále radilo, který díl bude následovat. Žádné z dětí se při hře nijak nestránilo a všichni spolu spolupracovali. Při hře nevznikl při domlouvání žádný konflikt nebo hádka, vše proběhlo v pořádku.

Obr. č. 4 Děti při rozdělování dílků obrázku.

Obr. č. 5 Děti při skládání obrázku slona.

Obr. č. 6 Děti s poskládaným obrázkem slona.

4.2.6 6. Hra: Hra s padákem

Cíl hry: Házet si s balonem v padáku.

Počet hráčů: 19 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: padák s úchyty (s otvorem uprostřed padáku), míč (malý a velký)

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Padák, který je zapotřebí, se dá doprostřed místnosti (v našem případě herny) a celý se roztáhne. Každé dítě se chytne jednoho úchyty. Pokud je méně úchyťů než dětí, tak se mohou chytit i přímo padáku. Když se všechny děti drží padáku, tak ho zvednou do úrovně pasu. Paní učitelka dá doprostřed padáku jakýkoli míč, nejlépe nějaký lehký, aby nepropadl dírou uprostřed padáku. Děti mají za úkol pohybovat padákem nahoru a dolů a posílat si míč na všechny strany ke všem dětem. Děti musí při hře spolupracovat tak, aby jim míč nevypadl z padáku na zem. Pokud míč vypadne na zem, paní učitelka dá míč zpátky dovnitř padáku a hra pokračuje.

Při obměně této hry s padákem zvolíme takový míč, který je naopak menší než díra uprostřed padáku. Míč vhodíme do padáku a děti znovu pohybují padákem směrem nahoru a dolů tak, aby jim míč nepropadl dolů na zem dírou uprostřed. Děti musí spolupracovat a snažit se míč vždy odkutálet pryč od středu.

Motivace: „Děti, víte, jak vypadá padák? A na co se takový padák používá? Padák se například používá při nějakém seskoku z velké výšky například z letadla, aby nás pěkně zanesl až na zem. Já jsem vám dneska jeden takový padák přinesla a zahrajeme si s ním nějaké hry.“

Průběh hry: Hra probíhala v dopoledních hodinách na konci řízené činnosti v herně. S dětmi jsme si nejdříve povídali v kruhu na koberci o tom, co dnes budeme hrát za hru. Děti už věděly, že spolu budeme zase něco hrát a už se velmi těšily. Nejdříve jsme jim dali doprostřed místnosti padák, který jsme roztáhli. Každé z dětí se chytlo za jednu úchytku a na koho nezbyla úchytky, tak se chytil přímo za padák. Když se všechny děti držely padáku, tak ho všichni najednou zvedli do úrovně pasu. Pak jsme dětem vhodili větší míč doprostřed padáku a děti měly za úkol pohybovat padákem nahoru a dolů a vyhazovat míč do vzduchu tak, aby jim nespadol mimo padák na zem. Děti začaly vyhazovat míč do vzduchu, velice je to bavilo, pokřikovali na sebe, aby jim ten míč nespadol. Každý z nich se velice snažil, aby ten míč vyhodil, co nejvýš, protože hra s padákem děti velmi baví. Několikrát

dětem míč vypadl z padáku na zem, tak jsme jim míč vždy znovu vhodili do padáku. Dětem se i velice líbilo, jak ten padák vířil vzduch a foukalo jim to na vlasy. První hru s míčem jsme hráli zhruba 10 minut a pak jsme dětem řekli, ať si zklidní padák a vysvětlili jsme jim pravidla druhé hry. Poté jsme dětem vhodili do padáku menší míč, který nesměl propadnout otvorem, který je uprostřed padáku. Děti měly tedy za úkol pohybovat míčem tak, aby jim padákem nepropadl na zem. Naše očekávání bylo takové, že to bude pro děti velmi těžké, ale k našemu překvapení to dětem šlo velice dobře. Všechny děti se snažily posílat míč svému kamarádovi na druhou stranu. Pokřikovaly na sebe a pomáhaly si, aby vždy padák zvedl ten, kdo má zrovna na svoji straně míč. Míč dětem několikrát propadl na zem, tak jsme jim míč vhodili zpátky do padáku. Všechny děti se hry zúčastnily. Nebyl tady nikdo, komu by se hra nelíbila nebo se jí nechtěl zúčastnit. Všechny děti při hře spolupracovaly a v průběhu hry se také domlouvaly. Padák je mezi dětmi velmi oblíben a dá se s ním také vymyslet různé pohybové nebo psychomotorické hry.

Obr. č. 7 Děti při hře s padákem.

Obr. č. 8 Děti při hře s padákem 2.

4.2.7 7. Hra: Hra na přetahovanou

Cíl hry: Přetahovat se s ostatními spoluhráči za lano.

Počet hráčů: 22 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: lano, červený šátek

Celkový čas hry: 15 minut

Popis hry: Hra by se měla odehrávat ve větším prostoru např. v tělocvičně nebo větší herně. Všechny děti rozdělíme do dvou družstev tak, aby v každém družstvu byl stejný počet dětí. Družstva by měly být silově vyrovnané, aby nebyly na jedné straně silné děti a na druhé ty menší a slabší. Přes celou délku tělocvičny či herny natáhneme lano, na které uvážeme přesně doprostřed červený šátek, který nám bude lano púlit. První dítě z každého družstva se chytne lana přibližně metr od červeného šátku a ostatní se chytanou za ním. Lana se musí držet všechny děti. Děti mají za úkol po odstartování hry tahat za lano a snažit se dostat druhé družstvo na svou polovinu. Určíme prostor, za který musí jedno družstvo dostat to druhé, aby vyhrálo. Při hře je důležitá bezpečnost, aby se nikomu nic nestalo, takže za každé družstvo dáme žíněnky, kdyby náhodou děti spadly na zem.

Motivace: „Děti, znáte hru na přetahovanou? Ukažte mi, jaké máte svaly a jací jste siláci? Dneska máme tu možnost, že jsme tady v tělocvičně, tak si zahrajeme jednu hru, ve které ukážete, jakou máte všichni dohromady společnou sílu.“

Průběh hry: Tento den jsme měli možnost jít dopoledne hned po snídani s dětmi do tělocvičny do místní ZŠ, která sídlí hned vedle MŠ. Proto jsme pro tento den vybrali společnou hru, která se skvěle hodí do tělocvičny. Děti byly nadšené, když se dozvěděly, že jdeme do tělocvičny. Rozdělili jsme je tedy na dvě družstva tak, aby byla obě družstva silově vyrovnaná, a společně s dětmi jsme družstva pojmenovaly. První družstvo bylo družstvo modrých a druhé družstvo červených. V každém družstvu bylo 11 dětí. Lano jsme roztáhli po délce tělocvičny a doprostřed jsme uvázali červený šátek. Dětem jsme vymezili jejich prostor a ukázali jsme jim, kam se musí dostat protihráči, aby jejich družstvo vyhrálo. Vysvětlili jsme dětem pravidla hry a upozornili jsme je, aby byly při hře velmi opatrné, aby se jim nic nestalo. Děti se ve školce taky správně oblékly a vzaly si na přezutí do tělocvičny správné boty na cvičení. Všechny děti se chytly lana a spolu s paní učitelkami jsme je ještě poopravili, aby měly mezi sebou dostatečné rozestupy. Za každé družstvo jsme ještě daly s paní učitelkami žíněnky, aby zmírnily případný pád na zem. Vše bylo připravené, a proto jsme odstartovali hru. Děti začaly ze všech sil tahat za lano a snažily se dostat všechny protihráče na svou stranu. Ze začátku to bylo velmi vyrovnané a šátek se střídavě pohyboval z jedné strany na druhou. Všechny děti se do hry zapojily se vší vervou, jak se říká a dle našeho názoru se u toho dobře bavily. Nakonec cca po 5 minutách vyhrálo družstvo červených, kteří přetáhli na svou stranu celé družstvo modrých. Děti hra velmi bavila a po skončení první hry křičely, že si ji chtějí zahrát ještě jednou. Proto jsme s paní učitelkami promíchaly družstva a zahrály jsme si to ještě jednou. Děti chtěly, aby se zapojily i obě paní učitelky, tak se každá z nich přidala k jednomu družstvu, aby to bylo vyrovnané. Hra se dle našeho názoru povedla, všechny děti se zapojily s velkým nasazením a týmová spolupráce zde fungovala.

4.2.8 8. Hra: Hra na zedníka

Cíl hry: Postavit společně zeď z kostek.

Počet hráčů: 20 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: stavebnice (dlouhé kvádrové dřevěné kostky)

Celkový čas hry: 15 minut

Popis hry: Děti mají za úkol postavit co nejrychleji zeď z kostek. Utvoří se minimálně dvě družstva se stejným počtem dětí. Každé družstvo má na startu kopy kostek, které představují cihly (můžou se i cihlám podobat). Děti stojí vedle sebe s malými rozestupy. Odstartujeme hru. První hráč, který stojí hned na začátku, si vezme z kopy jednu kostku a pošle ji spoluhráčovi, který stojí vedle něho a ten ji pošle zase dál. Takhle to pokračuje až k poslednímu hráči, který na konci z kostek (cihel) staví zeď. Hráči si mohou posílat kostky jenom po jedné a snaží se kostky posílat co nejrychleji. Konec hry je tehdy, až dostaví obě družstva zeď a vyhrává ten, co je rychlejší a má ji postavenou jako první. Děti si při hře vyzkouší, že je důležité spolupracovat i při práci, nejen při zábavě.

Motivace: „Děti víte, co dělá takový zedník? Kde a jak přesně pracuje? Ano většinou pracuje někde na stavbě, staví domy, ale také i různé zdi. A my si dneska vyzkoušíme, jaké je být zedníkem a společně si postavíme zeď. Co hlavně potřebujeme při stavění zdi? Ano cihly, také potom i nějakou maltu a různé náčiní.“

Průběh hry: Hra na zedníky probíhala v dopoledních hodinách v řízené činnosti v MŠ. Dětem jsme nejdříve vysvětlili pravidla hry, kterou tento den budeme hrát. Všechny děti jsme si rozdělili na dvě družstva o stejném počtu hráčů. Děti jsme si rozestavili po celé herně tak, aby utvořily dvě řady a měly mezi sebou dostatečný rozestup. Na začátek jsme k prvnímu dítěti prvního i druhého družstva dali stejný počet kostek, které představovaly cihly. Děti měly za úkol si po jedné podávat kostky (cihly) až na konec řady a hráč, který je na konci má za úkol z kostek postavit zeď. Hráči si smí podávat kostky jenom po jedné a celá hra je na čas. Kdo postaví zeď jako první, tak vyhrál. Dětem jsme zdůraznili, aby se při hře snažily pečlivě podávat jednotlivé kostky vedlejšímu hráči, aby jim zbytečně nepadaly na zem a také aby spolu všichni spolupracovaly. Poté jsme hru odstartovali. Děti si vedly skvěle, podávání kostek jim šlo velmi dobře a žádná jim v průběhu hry na zem nepadla. U prvního družstva se stalo, že poslední hráč nestíhal z kostek stavět zeď, tak se mu kostky hromadily, ale ostatní hráči ho povzbuzovali a nakonec zeď postavil. U druhého družstva šlo dětem stavení zdi velmi dobře. Každý z hráčů pěkně podával kostky dalším hráčům a také se u dětí projevilo nadšení ze soutěže. Všichni se snažili, aby vyhrálo právě jejich družstvo. Nakonec vyhrálo druhé družstvo, ale jen o malou chvíli. Dětem se hra tak líbila, že jsme si ji zahráli potom ještě jednou. Děti při hře spolupracovaly a snažily se, aby právě jejich družstvo vyhrálo, takže cíl hry byl splněn.

Obr. č. 9 Děti na konci hry stavění zdi z dřevěných kostek.

4.2.9 9. Hra: Sněhová koulovačka

Cíl hry: Házet papírové kuličky na území protihráče.

Počet hráčů: 22 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: staré noviny, provázek

Celkový čas hry: 15 minut

Popis hry: Provázek natáhneme přes celou třídu tak, aby půlil hrací pole (hernu). Každá půlka představuje území dané skupiny hráčů. Všechny hráče (dětí) si rozdělíme na dvě poloviny tak, aby byl v každém družstvu stejný počet hráčů (dětí). Obě družstva se postaví na své území a během hry nesmí přecházet na území druhého družstva, musí zůstat jen na svém území. Děti poté dostanou k dispozici staré noviny, ze kterých si zmuchláním vytvoří papírové kuličky. Obě družstva musí mít stejný počet kuliček. Úkolem hry je v daném časové limitu házet všechny papírové kuličky na území protihráčů a hráči se musí snažit, aby na vlastním území měli papírových kuliček co nejméně. Při hře je důležité, aby spoluhráči spolupracovali a co nejvíce se snažili házet papírové kuličky na soupeřovo území. Musí se zapojit všichni hráči z družstva.

Motivace: „Máte děti rádi zimu a sních? A co všechno můžete venku dělat, když je sních? Například sáňkovat, bobovat, jezdit na lopatě, stavět sněhuláka anebo se s kamarády koulovat. My si dneska na takovou sněhovou koulovačku zahrajeme. Co na to říkáte? Chcete si to zahrát?“

Průběh hry: Hra se odehrávala v dopoledních hodinách hned po snídani. Nejdříve jsme dětem vysvětlili, co dnes budeme hrát a vysvětlili jsme jim pravidla hry. Pak jsme hernu rozdělili provázkem na dvě stejné poloviny, které představovaly hrací pole hráčů. Všechny děti jsme rozdělili do dvou družstev a ukázali jsme jim jejich hrací pole. V každém družstvu bylo 11 hráčů. Pak jsme dali dětem k dispozici staré noviny, ze kterých si měly vyrobit papírové kuličky tak, že noviny pomačkaly do kuličky. Pak jsme každému družstvu rozdělili stejný počet papírových kuliček (každé družstvo jich mělo cca 25 ks). Každé dítě si vzalo do ruky jednu papírovou kuličku, nachystalo se k házení a ostatní zbylé kuličky zůstaly na zemi. Když byly všechny děti nachystané, odstartovali jsme hru. Děti začaly házet papírové kuličky na soupeřovo území. Všechny děti se do hry zapojily. Hra je velmi bavila, protože se při ní můžou vyřádit a dostat ze sebe přebytečnou energii. Některé děti házely kuličky po jedné a některé si zase nashromáždily větší počet kuliček a pak je všechny najednou hodily na soupeřovo pole. Po celou hru to bylo velmi vyrovnané, obě družstva se snažila ze všech sil. Některé kuličky doletěly úplně až dozadu do herny, takže některé děti je sbíraly vzadu a některé zase vepředu těsně u čáry. Hra trvala cca 5 minut a pak jsme ji ukončili písknutím na píšťalku. Společně jsme s dětmi jednotlivé kuličky spočítaly a vyhodnotily jsme, které družstvo jich mělo na svém území méně, tím pádem také vyhrálo. Dětem se hra moc líbila a byli z ní nadšené. Tak jsme si hru zahrály ještě dvakrát a prohodily jsme si strany a také některé hráče. Děti po celou dobu hry spolupracovaly, žádné z dětí se nestraniilo a všichni se zapojili. Cíl hry byl splněn.

Obr. č. 10 Děti při házení papírových kuliček.

Obr. č. 11 Děti při hře sněhová koulovačka.

4.2.10 10. Hra: Hra na raky

Cíl hry: Přenášet na břichu víčka od PET lahví.

Počet hráčů: 20 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: dvě jakékoli nádoby, víčka od PET lahví

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Všechny hráče rozdělíme do dvou družstev tak, aby v každém družstvu byl sudý počet hráčů. Všichni hráči potom libovolně vytvoří dvojice. Jedno z dětí bude představovat raka a druhé dítě z dvojice mu bude pomáhat s nakládáním víček. Doprostřed herny dáme nádobu s víčky od PET lahví a stanovíme dvě místa (každé na jiném místě a straně), které budou představovat shromaždiště potravy od raka. Každé družstvo bude nosit potravu (víčka) na jedno z určených míst. Jeden hráč z dvojice udělá raka (drží se na rukách a nohách a pohybovat se bude jenom po všech čtyřech končetinách). V této pozici se mu z břicha vytvoří prostor, do kterého mu bude dávat druhý hráč z dvojice potravu (víčka). Hráč, který představuje raka má pak za úkol dojít až k shromaždišti, tam mu druhý hráč víčka vyloží a oba se vrátí zpět k nádobě s víčky a znovu mu hráč na břicho naloží další množství víček, které znovu hráč představující raka odnese na určené místo. Takovýmto způsobem hra pokračuje po celou dobu. Celkový čas hry si můžeme zvolit libovolně. Úkolem hráčů tedy bude shromáždit na dané místo, co nejvíce potravy (víček). Družstvo s více víčky vyhrává.

Motivace: „Děti víte, jak vypadá a chodí rak? A předvedete mi chůzi raka? Dneska si totiž na takové raky zahrajeme a vyzkoušíme si, jakým způsobem se rak pohybuje, a uvidíme, jestli je to těžké nebo jednoduché.“

Průběh hry: Hra probíhala v dopoledních hodinách po řízené činnosti. Dětem jsme nejdříve vysvětlili, jakou hru si dneska zahrajeme, a vysvětlili jsme jim pravidla hry. Hra probíhala v herně ve třídě. Děti jsme rozdělili na dvě družstva a potom měly děti za úkol si vytvořit libovolné dvojice. Děti tento den bylo celkem dvacet, takže v každém družstvu bylo 5 dvojic. Jeden z dvojice vždy představoval raka, který zaujal pozici na všechny čtyři končetiny zády k zemi. Doprostřed herny jsme dali velký kýbl, ve kterém měly děti spoustu víček od PET lahví a ty představovaly potravu od raka. Potom jsme ukázali každému družstvu místo, kam na hromadu budou nosit víčka. Shromaždiště potravy jsme zvolili tak, aby byly každé úplně na jiné straně, ale aby to obě družstva měly stejně daleko. První

shromaždiště bylo v jednom rohu třídy a druhé shromaždiště bylo hned naproti do kříže. Když byly děti nachystané, odstartovali jsme hru. Jedno dítě z dvojice vždy představovalo raka a pohybovalo se jeho chůzí po nohách a po rukách zády k zemi. Přitom museli mít přizvednutý zadek od země. Druhé dítě z dvojice mu vždy z velkého kýble uprostřed naložilo na břicho několik víček tak, aby to dítě uneslo a aby mu cestou všechna víčka nepopadala na zem. Pak už mělo dítě za úkol přemístit rači chůzí víčka na určené místo a tam mu víčka opět druhé dítě z dvojice, které se pohybovalo klasicky po nohách, z břicha dalo pryč na hromadu. Takhle hra pokračovala zhruba 10 minut, kdy se všechny dvojice snažily nashromáždit na určená místa, co nejvíce potravy (víček od PET lahví) pro raka. Některé děti s tímto pohybem měly problém, některým po cestě z břicha popadaly všechny víčka, takže se musely znovu vrátit a nabrat si další. Všechny děti se ale moc snažily a navzájem si pomáhaly. Všechny dvojice spolu spolupracovaly a během hry nevznikl mezi dětmi žádný problém či konflikt. Některé děti jsem v průběhu hry opravovala, aby pohyb raka napodobovaly správně a aby dostatečně přizvedly zadek. Děti to nebraly jako soutěž, spíš se snažily, aby jim víčka nepadala z břicha. Když uplynulo zhruba 10 minut, hru jsme zastavili. Společně s dětmi jsme spočítali všechna víčka na obou shromaždištích a vyhlásili jsme družstvo, které nasbíralo nejvíce víček.

Obr. č. 12 Děti při hře na raka.

Obr. č. 13 Děti při nošení víček ve hře na raka.

4.2.11 11. Hra: Štafeta se lžící

Cíl hry: Přenést kuličku na lžici přes vytyčenou dráhu.

Počet hráčů: 21 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: 2 lžice, 2 velké skleněné kuličky (popřípadě pinpongový míček), mantinely

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Všechny hráče rozdělíme do dvou družstev a hráči poté utvoří libovolné dvojice. Každé družstvo se postaví za sebe do jedné řady. Vhodnými mantinely vytyčíme hráčům trasu, kterou půjdou. Všechny dvojice se chytanou za ruku a jeden hráč z dvojice dostane do ruky lžici s velkou skleněnou kuličkou, kterou v ní bude přenášet. Děti budou mít za úkol ve dvojici projít (proběhnout) vytyčenou dráhu tak, aby jim nespadla kulička ze lžice na zem. Pokud spadne, musí si ji podat, dát zpátky na lžici a pokračovat v trase, aniž by se dvojice rozpojily. Když dvojice dojde zpět na začátek trasy, předá lžici další dvojici a ta pokračuje stejným způsobem. Vyhrává to družstvo, které dojde do cíle nejdříve. Při hře je důležité, aby dvojice spolupracovaly a sjednotily tempo a krok, aby jeden neutíkal tomu druhému nebo naopak ho netahal za sebou. Trasu lze zvolit libovolně dle velikosti prostoru, který máme k dispozici.

Motivace: „Děti dneska si zahrajeme na závody. Závodíte rádi? Budeme k tomu potřebovat jenom jednu lžici a velkou skleněnou kuličku. Tato kulička je velice vzácná, takže si musíte dát záležet, aby vám z té lžice na zem náhodou nespadla. Budou to štafetové závody, protože si tu lžici s kuličkou budeme podávat.“

Průběh hry: Hra se odehrávala ve třídě v herně v dopoledních hodinách. Dětem jsme nejdříve vysvětlili pravidla hry a také jsme jim vysvětlili, co je to ta štafeta nebo také např. štafetový běh. Dětem se to velice líbilo a těšily se na hru. Všechny děti jsme rozdělili do dvou družstev a následně se děti samy rozdělily do libovolných dvojic. Tento den bylo ve třídě lichý počet dětí, takže byla i jedna trojice. Kvůli omezenému prostoru jsme dětem vytvořili jednoduchou dráhu. Děti stály na jedné straně třídy a na druhou stranu jsme každému družstvu dali na zem velkou krabici, kterou měly oběhnout, stejným způsobem se vrátit zpátky a lžici předat další dvojici. Všechny děti teda věděly, co mají dělat, tak jsme hru odstartovali. Ačkoli to byl závod, tak první dvojice byly opatrné a šly s kuličkou velmi pomalu, aby jim náhodou nespadla na zem. Všechny děti se snažily přizpůsobit svůj krok a tempo tomu druhému dítěti ve dvojici, aby vše proběhlo v pořádku. Akorát jedno z dětí několikrát uteklo dítěti, kterého se drželo za ruku, a tím pádem jim kulička spadla na zem. Ně kterým dvojicím kulička nespadla ani jednou a některým padala častěji. Nakonec došli do cíle všichni a vyhrálo první družstvo. Všichni jsme si nakonec hry zatleskali. Dětem se hra moc líbila, tak jsme promíchali dvojice a zahráli si ji ještě jednou. Tentokrát si některé děti troufaly i na rychlejší chůzi skoro i pomalý běh. Všechny děti při hře spolupracovaly.

Obr. č. 14 Děti při štafetovém závodu se lžicí.

Obr. č. 15 Děti při štafetovém závodu.

4.2.12 12. Hra: Zamotaný uzel

Cíl hry: Rozmotat se ze společného uzlu do velkého kruhu.

Počet hráčů: 14 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: žádné

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Hráči se postaví do jednoho kruhu těsně blízko k sobě. Všichni zavřou oči a natáhnou před sebe směrem doprostřed kruhu jednu ruku a někoho se chytí. Pak natáhnou stejným způsobem druhou ruku a opět se někoho dalšího chytí za ruku. Hráči poté otevrou oči a podívají se, koho se drží za ruku. Úkolem je se rozmotat do původního kruhu, aby se každý držel za ruku souseda, a musí se u toho stále držet za ruce a nesmí se pustit. Hra není omezená časem.

Motivace: „Děti, dneska si vyzkoušíme vaši obratnost, protože si společně zahrajeme velmi jednoduchou hru, která může být ovšem někdy velmi složitá a jsem zvědavá, jak ji zvládnete. Je důležité, abyste se při této hře držely pořád kamaráda za ruku a nepustily se. Co myslíte, zvládnete to?“

Průběh hry: Hra probíhala v dopoledních hodinách ve třídě v herně. Dětem jsme nejdříve vysvětlili, co si dneska zahrajeme a potom také pravidla hry. Všechny děti se chytily za ruce a vytvořily kruh. V kruhu se postavily těsně vedle sebe. Pak měly za úkol zavřít oči a

natáhnout před sebe nejdříve pravou ruku a tou rukou se někoho chytit. Poté natáhli směrem do středu kruhu levou ruku a také se chytili za ruku někoho dalšího. Pak děti otevřely oči a podívaly se, koho se to drží. Všichni se drželi dvou různých kamarádů. Při hře jsme dětem asistovali, protože to pro ně bylo náročnější. Nyní se děti začaly snažit rozmotat z tohoto uzlu do krásného kruhu. Chvíli jsme nechali dětem čas, aby zkoušely na to přijít samy. Děti se snažily různě otáčet, přelézat pod či nad rukou a při hře se také domlouvaly a radily si, kdo z nich se kam otočí nebo podleze. Párkrát se stalo, že se jim ruce rozpojily, ale hned se zpátky znovu chytili. Když už děti nevěděly, jak dál, tak jsme jim spolu s druhou paní učitelkou pomohly. Nakonec se nám podařilo rozmotat uzel a utvořit velký kruh. Děti v průběhu hry spolupracovaly a šlo vidět, že je hra velice baví.

4.2.13 13. Hra: Oblékání

Cíl hry: Obléknout spoluhráče do určeného oblečení.

Počet hráčů: 20 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: různé kusy oblečení (trička, kraťasy, šály, čepice, rukavice, mikiny, svetry apod.)

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Ze všech hráčů utvoříme dvě družstva. V každém družstvu je stejný počet hráčů. Hráči si sami zvolí jednoho, koho budou oblékat. Každé družstvo dostane stejný počet kusů oblečení. Úkolem hry je, co nejrychleji obléct vybraného hráče do všech kusů oblečení. Vyhrává to družstvo, které to zvládne nejrychleji. Při hře je důležité, aby se zapojili všichni hráči a spolupracovali spolu.

Motivace: „Děti, co všechno si oblékáte, když chodíte s maminkou a tatínkem nebo ze školky ven teď v zimě? Ano, je potřeba si obléct čepici, rukavice, šál, ale také nějaký svetr, teplé kalhoty. A proto si dneska vyzkoušíme, jak jste rychlí v oblékání, když chodíte ven.“

Průběh hry: Hra se odehrávala v dopoledních hodinách v herně. Všechny děti jsme rozdělili na dvě družstva o stejném počtu hráčů. V každém družstvu bylo 10 hráčů. Každé družstvo si zvolilo vždy jednoho hráče, kterého budou oblékat do připraveného oblečení. Pro každé družstvo jsme zvolili stejný počet kusů oblečení a to přesně 10 kusů: kalhoty, 2x tričko (jedno s krátkým a druhé s dlouhým rukávem), svetr, bundu, čepici, šálu, rukavice, ponožky, kraťase. Všechny kusy oblečení byly čisté a vyprané. Děti měly za úkol, co nejdříve obléct zvoleného spoluhráče do všech kusů oblečení. Zvolený hráč ostatním ne-

směl pomáhat při oblékání a hry se museli zapojit všichni hráči. Děti si při hře měly navzájem pomáhat a spolupracovat při oblékání, aby to stihli, za co nejkratší dobu. Když všechny děti věděly, co mají dělat a když bylo vše nachystané, tak jsme odstartovali hru. Děti se pustily do oblékání kamaráda. Byli jsme překvapeni, jak jim to šlo a jak se velice snažili. Jedno družstvo začalo svému hráči oblékat první ponožky, kraťase a kalhoty a naopak druhé družstvo to vzalo od vrchu a oblékli svému hráči první obě trička, pak svetr bundu a pokračovali dál. Po celou dobu hry to bylo velmi vyrovnané, ale nakonec se první družstvo zdrželo při oblékání ponožek, takže nakonec vyhrálo druhé družstvo. Děti si společně zateskaly a říkaly, že se jim hra moc líbila, že to byla velká legrace.

4.2.14 14. Hra: Přecházení přes bažinu

Cíl hry: Projít ve dvojici vytyčenou dráhu za pomoci dvou koberečků.

Počet hráčů: 18 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: 2 koberečky obdélníkového tvaru libovolné velikosti, kužel

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Všichni hráči utvoří libovolné dvojice. Dvojice se seřadí do řady na startovací místo. V herně vytvoříme pomocí kuželu dráhu, kterou budou muset hráči projít. Úkolem hry je projít vytyčenou dráhu po koberečcích tak, aby nestoupili na zem mimo tyto dva koberečky. První dvojice má 2 koberečky a vyrazí na dráhu. Jeden kobereček si dá na zem a oba hráči se na něho postaví, druhý kobereček si dají na zem před sebe tak, aby na něho mohli oba přejít. Stejným způsobem pokračují přes celou dráhu až do cíle. Hráči si při hře musí pomáhat a spolupracovat, aby nestoupili mimo dané koberečky. Hráči se můžou při hře navzájem přidržovat.

Motivace: „Děti, viděly už jste někdy bažinu nebo víte, jak taková bažina vypadá? My si dneska vyzkoušíme, jestli byste společně uměli přes takovou velkou bažinu přejít, kdyby v ní náhodou byli třeba krokodýli.“

Průběh hry: Hra se odehrávala v dopoledních hodinách v herně. Dětem jsme nejdříve řekli, co tento den budeme hrát za hru a také jsme jim vysvětlili pravidla této hry. Všechny děti se rozdělily do libovolných dvojic. Všechny dvojice jsme seřadili do řady na start. V herně jsme pomocí kužele dětem vytyčili dráhu, kterou budou muset projít. Děti si měly představit, že je všude kolem bažina a zachrání se, jenom když budou chodit po koberečcích, které jim dám k dispozici. Dráha byla nachystána, první dvojice měla v ruce dva ko-

berečky, tak jsme hru odstartovali. První dítě z dvojice si dalo před sebe na zem první kobereček, aby si na něho společně s druhým dítětem z dvojice mohli stoupnout. Ten druhý si dali opět před sebe na zem a stoupli si na něho. Ten zadní kobereček vzali ze země a opět ho přendali dopředu. Tímto způsobem děti přešly celou dráhu. Ostatní děti vždy danou dvojici povzbuzovaly. Daná dvojice vždy společně při hře musela spolupracovat, někdy se i přidržovat, aby nešlápla mimo kobereček. Děti se v podávání koberečků střídaly a vždy oba z dvojice se zapojily. Děti to velice bavilo, představovaly si, že jsou v bažině krokodýli, kteří je chtějí sežrat. Všechny dvojice zvládly projít celou dráhu. Některé děti šláply mimo kobereček, protože ztratily balanc, ale vždy se ihned vrátily zpátky na kobereček.

4.2.15 15. Hra: Hra na malíře

Cíl hry: Namalovat společný obrázek.

Počet hráčů: 20 dětí smíšeného pohlaví

Pomůcky: 2 tvrdé výkresy velikosti A0, pastelky, voskovky, fixy

Celkový čas hry: 20 minut

Popis hry: Děti dostanou k dispozici jeden popřípadě dva tvrdé výkresy velikosti A0. Dle možností můžeme zvolit jiný formát a materiál (např. měkký plakátový papír nebo balicí). Počet výkresů volíme podle počtu dětí, aby měl u výkresu každý dostatečný prostor pro svoje obrázky. Výkres/y dáme dětem na stůl tak, aby k němu měly přístup všechny děti, a dáme jim také k dispozici pastelky, fixy nebo voskovky na kreslení (dle uvážení můžeme také použít vodové či temperové barvy). Děti mají za úkol nakreslit jakýkoli obrázek na téma Vánoce. Nemusí to být jeden obrázek, ale mohou jich namalovat více. Děti se musí při hře domlouvat, kde přesně bude každý z nich malovat a musí také spolupracovat při tom, aby se k výkresu všechny děti dostaly, a aby se při kreslení nepoždúchovaly a podobně.

Motivace: „Děti dneska si společně zahrajeme na malíře. Malujete a kreslíte rádi? A co nejradši kreslíte? Jelikož se nám blíží Vánoce, tak se na ně pěkně naladíme a nakreslíme si společně nějaký krásný obrázek.“

Průběh hry: Hra probíhala v dopoledních hodinách po řízené činnosti, protože jsme s dětmi tento den nešli kvůli špatnému počasí ven na vycházku. Dětem jsme nejdříve vysvětlili, co budeme dnes dělat. Děti byly nadšené, protože kreslí a malují velice rády. Nejdříve si děti daly na stůl ubrus, aby nebyl stůl po malování špinavý. Dali jsme dětem na

5 ZHODNOCENÍ HERNÍHO PROGRAMU AUTORKOU

Herní program probíhal dle stanoveného plánu v měsících listopad a prosinec roku 2013. Celkově se herního programu zúčastnilo 25 dětí předškolního věku, konkrétně ve věku 5-6 (7) let, z mateřské školy. Ve vybrané mateřské škole jsme aplikovali celkem 15 her, které byly zaměřené na rozvoj spolupráce u dětí, tedy na rozvoj sociálních kompetencí, které jsou ukotveny v RVP PV. Všech 15 her jsme společně s dětmi zrealizovali. Cíl, který jsme si na začátku herního programu stanovili, jsme v průběhu také splnili. Při všech hrách, které jsme zařadili do herního programu, děti spolupracovaly s ostatními dětmi a ze všech sil se snažily zapojit do každé hry a činnosti. Můžeme tedy říci, že skrze hru jsme u dětí rozvíjeli dílčí sociální kompetenci a tou byla právě zmiňovaná spolupráce.

Z našeho pohledu působil na děti připravený program kladně, protože to pro ně bylo něco nového, co ještě v mateřské škole neměly a také jejich reakce na hry byly vždy velmi pozitivní. Děti se už od rána vyptávaly, jakou hru budeme dneska společně hrát a těšily se na ni. Při sledování dětí při hře jsme nezpozorovali žádné dítě, které by se nudilo, nechtělo si hrát nebo ho hry nebavily. Všechny děti se vždy s radostí do všech her zapojily. Jak už jsme zmiňovali na začátku, ve třídě je chlapeček, který trpí poruchou autistického spektra a špatně se začleňuje do kolektivu. Stará se o něho asistentka pedagoga, která mu ve všem pomáhá a asistuje. Ne vždy se chtěl chlapec do hry zapojit, ale za celou dobu programu se zúčastnil celkem 8–mi her, což je velký úspěch. Z jeho výrazu a nadšení šlo vidět, že ho hry bavily a zahrál si je rád. Druhý zmiňovaný chlapec, který je z dětského domova a také je do této třídy integrován, se zúčastnil všech her a vůbec mu nedělalo problém spolupracovat se všemi dětmi. Z herního programu jsme také zjistili, že předškolním dětem nedělá žádný problém spolupracovat s ostatními dětmi a nedělají mezi sebou žádné rozdíly. Když jsme je v průběhu her rozdělovali do různých skupin, tak s tím nikdy neměly žádný problém.

V průběhu celého programu nevznikl žádný problém, který by se měl do budoucna eliminovat nebo nějakým způsobem řešit. Všechny hry probíhaly dle předpokladu a tak, jak byly předem naplánovány. Děti jsme se při hrách snažili podporovat a pomáhat jim. Děti si během celého programu, hlavně u pohybových her, rozvíjely také hrubou motoriku, konkrétně koordinaci svého pohybu.

Doporučení pro praxi: Herní program je velmi vhodný do prostředí mateřské školy, protože v předškolním vzdělávání se nejvíce využívá hra buď jako metoda nebo také jako or-

ganizační forma. Skrze hru může učitel rozvíjet u dětí mnoho kompetencí, které jsou ukotvené například v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Herní program může být také zaměřen na rozvíjení paměti, potlačení agresivního chování u dětí, rozvíjení prosociálního chování či empatie u dětí, rozvoj pohybových dovedností, rozvoj komunikace a mnoho dalšího.

5.1 Zhodnocení herního programu dětmi

Po ukončení celého herního programu, který jsme realizovali v mateřské škole ve Zlínském kraji, jsme si s dětmi sedli do velkého kruhu na koberec v herně v jejich třídě a zeptali se jich na jejich dojmy a pocity z her a také na pár otázek, které nám daly zpětnou vazbu o tom, jak herní program na děti působil a jestli se jim vůbec líbil, protože to je pro nás také důležité. Naším cílem také bylo, aby se děti při hrách cítily dobře, hry se jim líbily a zažily u nich radostné a spokojené chvíle v mateřské škole. Na každou z otázek, které jsme si přichystali, jsme se zeptali každého dítěte zvlášť a jejich odpovědi a postřehy jsme si zapisovali v průběhu do sešitu. Vybrali jsme zde několik odpovědí dětí. Většina odpovědí se opakovala a všem dětem se herní program líbil, takže jsme se setkali jenom s kladnými odpověďmi.

Otázky na děti:

- 1) Líbilo se ti naše společné hraní?
- 2) A která hra se ti nejvíce líbila?
- 3) Hraješ si rád sám nebo společně s ostatními dětmi ve školce?

Děti	Otázka č. 1	Otázka č. 2	Otázka č. 3
Sára	Ano, líbilo moc	Ta taneční, protože až budu velká, tak chci být nejlepší tanečnice na světě	Já si hraju ráda spíše s holkama, samicí mě to nebaví a s holkama je vždycky sranda, víc než s klukama

Maruška	Jo, líbilo	Mně se nejvíc líbilo přetahování za lano, protože jsem silná a vyhráli jsme	Radši si hraju s ostatními než sama
Adam	Jo, to hraní bylo super	Mně se zase líbila ta hra na želvy, protože máme jednu želvu doma a jmenuje se Julča	Rád si hraju společně se všema, ale někdy nemám náladu, tak si hraju sám
Filip	Jo, všechny hry se mi líbily	Mě ta hra, jak jsme oblékali Lucku, to byla fakt sranda	Ve školce si hraju rád se všema, ale doma někdy sám, protože mě brácha někdy štve a bere mi moje auta
Ema	Ano líbilo se mi to, protože to byla sranda	Mně se líbila ta koulovačka s papírovými kuličkami	Já si hraju ráda se všema, hlavně s holkami na kadeřnictví

5.2 Hodnocení programu ze strany pedagoga v MŠ

Vytisknutý návrh herního programu jsme dali na hodnocení vybrané učitelce v mateřské škole ve Zlínském kraji, která ve školství působí již přes 20 let. Učitelku jsme požádali, aby si návrh programu přečetla a svými slovy ho zhodnotila a napsala na něho vlastní názor, například jak je tento program využitelný do praxe a zda jsou hry zvolené dobře. Krátké hodnocení jsme zde poté přepsali.

Hodnocení učitelky: Studentkou předložený koncept herního programu hodnotím z pozice pedagoga v MŠ pozitivně. Program je zaměřený na rozvoj spolupráce, která je důležitou součástí schopností dítěte jakéhokoli věku a pomáhá mu do jeho budoucího života. Zvolené hry jsou srozumitelné a dají se použít pro děti do mateřské školy. Hra je velmi dobrý nástroj, který se denně v mateřské škole využívá na procvičení různých věcí. Také si myslím, že si při zvolených hrách děti v programu dobře procvičí spolupráci a také komunikaci mezi sebou, která je pro ně také důležitá. Něco podobného aplikujeme také v naší mateřské škole s nejstaršími předškolními dětmi, abychom je dobře připravili do školy, takže mám s takovýmto programem zkušenost. Program je využitelný i u mladších dětí a hry se dají přizpůsobit např. aktuálnímu tématu, které zrovna v mateřské škole s dětmi máme.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byla hra jako prostředek při rozvíjení sociálních kompetencí dětí v mateřské škole, tedy dětí v předškolním věku. Jak je již z názvu patrné, zaměřili jsme se převážně na hru, která dítě provází celým jeho vývojem a je pro něho velmi důležitým aspektem v jeho výchově a také vzdělávání.

V teoretické části jsme se ve větší míře zaměřili na definování základních pojmů a tím byla hra, klíčové kompetence a socializace. První kapitolu jsme věnovali hře a snažili jsme se do práce uvést více definic hry, které uvádí autoři ve svých publikacích. Hru nelze definovat jednou definicí či jednou větou. Na hru je už od pradávna nahlíženo mnoha způsoby a každý z autorů má její definici různou. Nahlížení na hru se také vyvíjelo a měnilo s pojetím dítěte a dětství už od pravěku. Ne vždy byla hra brána pozitivně, jak je tomu v dnešní době. Hra má také své zákonitosti a znaky, které dělají hru hrou, proto je důležité si je vymežit a v předškolním vzdělávání je znát a brát na ně ohled. Hra se také mnoha způsoby člení, existují různé hry, které můžeme zařadit do mnoha kategorií a znovu se setkáváme s tím, že každý autor hru člení svým způsobem.

Dále jsme věnovali v teoretické části pozornost klíčovým kompetencím, které jsou pro vzdělávání, nejen v předškolním období, důležité. Klíčové kompetence v RVP PV jsou popsány v úrovni, které může dosáhnout dítě na konci předškolního vzdělávání. Blíže jsme se zaměřili na sociální kompetence, které jsou v RVP PV blíže specifikovány.

Druhá část bakalářské práce byla věnována praktické části, konkrétně hernímu programu. Cíl praktické části bakalářské práce byl návrh a následovná realizace herního programu v prostředí mateřské školy. Cílem herního programu byl rozvoj sociálních kompetencí, konkrétně rozvoj schopnosti spolupráce, u dětí předškolního věku. Na úvod jsme uvedli celkovou charakteristiku herního programu, také charakteristiku vybrané mateřské školy a dětí. Herní program celkově obsahoval 15 her, které byly zaměřeny na rozvíjení spolupráce u dětí. Všechny hry byly zrealizovány v mateřské škole po dobu 3 týdnů. Na závěr jsme zhodnotili svými slovy průběh programu a naplnění cíle. Do závěrečného hodnocení jsme také zahrnuli názory dětí (aktérů) a také nám na herní program podal zpětnou vazbu i pedagog z MŠ, který si celý koncept herního programu přečetl. Hodnocení jsme shrnuli do závěrečné kapitoly.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BACUS, Anne. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. Praha: Portál, 2004, 174 s. ISBN: 80-7178-862-7.
- [2] ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [3] HORKÁ, Hana a Zora SYSLOVÁ. *Studie k předškolní pedagogice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 121 s. ISBN 978-80-210-5467-7.
- [4] KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 4. rozšř. vyd., dotisk. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 204 s. ISBN 80-86429-39-3.
- [5] KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské*. Praha: SPN, 1964. 52 s.
- [6] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Grada Publishing, Praha. Vydání 1., 2005. ISBN: 80-247-0852-3.
- [7] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 193 s. ISBN 978-80-247-1568-1.
- [8] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003, 279 s. ISBN 80-7178-774-4.
- [9] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl. Praha: Grada, 1998, 343 s. ISBN 807169195x.
ISBN: 80-7169-195-X
- [10] MIŠURCOVÁ, Věra, Jiří FIŠER a Viktor FIXL. *Hra a hračka v životě dítěte*. Státní pedagogické nakladatelství Praha: SPN, 1980.
- [11] OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika II. – Hra (Cesta k poznání předškolního dítěte)*. Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN: 80-7083-786-1.
- [12] PODHÁJECKÁ, Mária a kol. *Edukačnými hrami poznáváme svet*. Prešovská univerzita v Prešove, 2006. ISBN: 80-8068-514-2.
- [13] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- [14] PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.

- [15] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 48 s. [cit. 2014-03-27]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné také z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.
- [16] SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Předškolní vzdělávání a klíčové kompetence*. In: Metodický portal - inspirace a zkušenosti učitelů [online]. 07. 11. 2006. [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/990/predskolni-vzdelavani-a-klicove-kompetence.html/>
- [17] SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole – Školní a třídní vzdělávací program*. Portal Praha, 2010. ISBN: 978-80-7367-774-9.
- [18] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0.
- [19] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-708.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

MŠ Mateřská škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. č. 1 První družstvo při stavění komínu z kostek.
- Obr. č. 2 Druhé družstvo při stavění komínu z kostek.
- Obr. č. 3 Děti v rytmu tance.
- Obr. č. 4 Děti při rozdělování dílků obrázku.
- Obr. č. 5 Děti při skládání obrázku slona.
- Obr. č. 6 Děti s poskládaným obrázkem slona.
- Obr. č. 7 Děti při hře s padákem.
- Obr. č. 8 Děti při hře s padákem 2.
- Obr. č. 9 Děti na konci hry stavění zdi z dřevěných kostek.
- Obr. č. 10 Děti při házení papírových kuliček.
- Obr. č. 11 Děti při hře sněhová koulovačka.
- Obr. č. 12 Děti při hře na raka.
- Obr. č. 13 Děti při nošení víček ve hře na raka.
- Obr. č. 14 Děti při štafetovém závodu se lžící.
- Obr. č. 15 Děti při štafetovém závodu.
- Obr. č. 16 První společně nakreslený obrázek dětí.
- Obr. č. 17 Druhý společně nakreslený obrázek dětí.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Plakát.

Příloha č. 2 Povolení od rodičů k použití fotografií dětí do bakalářské práce.

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY

Hrajeme si spolu rádi

Realizace herního programu zaměřeného na rozvoj spolupráce u dětí ve třídě kuřátek.

Hra je radost. Učení při hře jest radostné učení. Jan Amos Komenský

Příloha č. 1 Plakát.

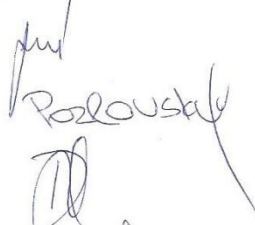

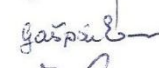
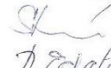

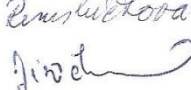
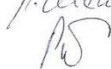

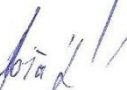

Podtřzení o povolení použití fotografií dětí do bakalářské práce

Dobrý den, jsem studentka 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně oboru Učitelství pro mateřské školy a v měsíci listopad a prosinec roku 2013 jsem realizovala ve třídě vašich dětí herní program s názvem „Hrajeme si spolu rádi“, který u dětí rozvíjel jejich sociální kompetence, konkrétně schopnost spolupráce. V průběhu her jsem také děti spolu s paní učitelkami fotila a ráda bych tyto fotografie použila do své bakalářské práce. Proto bych vás ráda požádala o váš podpis (níže na papír), kterým mi dáváte souhlas k použití fotografií vašeho dítěte do mé bakalářské práce. Fotografie dětí nebudou nikde dále šířeny ani použity k jiným účelům.

Děkuji vám za vaši spolupráci a ochotu

Eliška Kudlíková

Podpis

	Káčová
	Trčková
	Seidová
	
	J. Čechová
	
	Kučerová
	gabča
	Záková
	Šebalová
